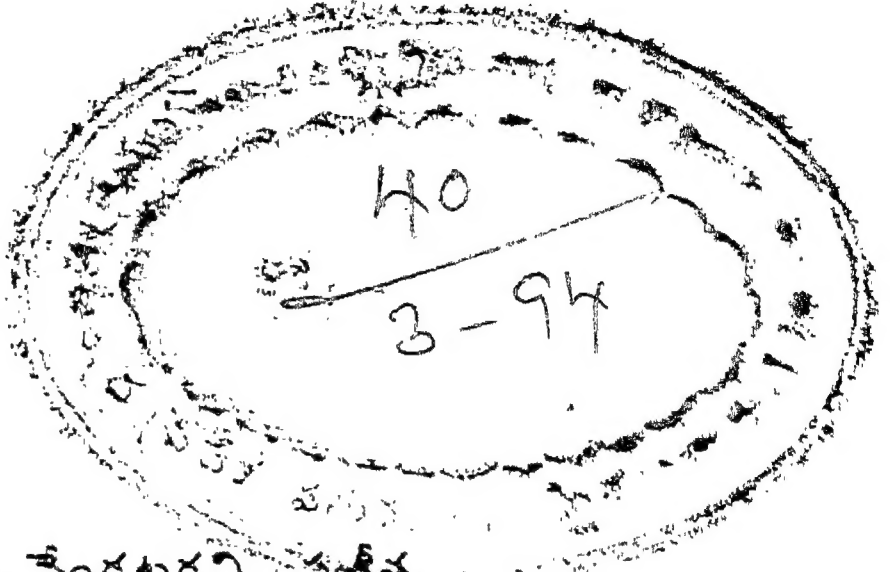

Acc. No: 22697

శ్రీరస్తు
శ్రీ గణేశాయ నమః
శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః
హరి ఓం నమశ్శివాయ

~~22697~~

POP

శ్రీ గోపినాథ మేకటకవి ప్రణీత

మార్పులి శతకము

గోపినాథ శ్రీనివాసమూర్తి

మేకటకవి మనుమని మనుమని
తాత్పర్య వివరణములతో

ప్రచురణకర్త

గోపినాథ వసుంధరాదేవి

గోపినాథ మేకటకవి సాహిత్యనికేతన ధర్మనిధి
8-2-351, ప్లాట్ నంబరు 4 మరియు 5 త్రవేణి సంఘం అపార్థమెంటు
ఆంధ్రజ్యోతి ఎదురుగా, బుజురాహిల్స్ రోడ్డు నంబరు 3,
హైదరాబాద్ - 500 034.

మారుతి శతకము

ప్రథమ ముద్రణ : 1968 (1000 ప్రతులు) పద్యములు మాత్రమే ప్రకటితము

ద్వితీయ ముద్రణ : 1994 (1000 ప్రతులు) తాత్పర్యములు
కవి మనుమని మనుమనిచే వ్రాయబడి ముద్రితము,
ముఖచిత్రము కూడ పేయించి ప్రకటితము

మూల్యము : మారుతి శతకము రూ.20/- (ఇరువది రూప్యములు)

ముఖచిత్రకళాకారుడు : శ్రీ గోపి
చిక్కడపల్లి, (బ్రిడ్జిని అనుకొనిన మేడపైన)
హైదరాబాద్.

అక్షరభాయి : అనుగ్రాఫిక్స్, రాజ్ భవన్ రోడ్డు, సోమాజిగూడ, హైదరాబాదు.

ముద్రణ : మహాలక్ష్మి ప్రింటర్స్, అమీర్ పేట, హైదరాబాద్.

దొరుకు ఇతరగ్రంథములు	: గోపినాథ మేకటకవి పూర్వకవి వరంపర
రచన	: గోపినాథ శ్రీనివాసమూర్తి
మూల్యము	: Rs.80/- ఎనుబది రూప్యములు

పుస్తకములు దొరకుచోటు :

గోపినాథ వసుంధరాదేవి
గోపినాథ మేకటకవి సాహిత్యనికేతన ధర్మనిధి
8-2-351, ప్లాట్ నంబరు 4 మఱియు 5
అంధ్రజ్యోతి ఎదురుగా బంజారాహిల్స్,
రోడ్డు నంబరు 3, హైదరాబాద్ - 500 034.

నివేదనము

క. శ్రీరామచంద్ర విజయ, శ్రీరామచరణ సుగుణరేఖాభరణ
మారుతసుతసేవిత పద, సారసయుగళాభిరామ జలదశ్యామా (కృ.జఖం)

క. హరి నీ మంగళనామము, స్మరించి గావించునట్టి సత్కర్మమునన్
గరమెద్ది హీనమైనను, బరిపూర్ణంబై దనర్చు బద్మదళాక్షా (కృ.జఖం)

గోపినాథ వేంకటకవి శ్రీరామభక్తుడు నిరంతరరామనామజపముతో కాలము వెళ్ళబుచ్చువాడు. ఒకమహాయోగి ఉపదేశమువలన లభించిన కవిత్వవిద్యావిశేషము చేత శ్రీమద్రామాయణము, శ్రీకృష్ణజన్మఖండము, భగవద్గీతా శాస్త్రము, శ్రీరామస్తవము, బ్రహ్మనందశతకము, శిశుపాలవధము (మాఘకావ్యము) శ్రీరాధికాపరిణయము, తిరునాళదండకము మున్నగు కావ్యములు రచించుటకు సమర్థుడయ్యెను.

శ్రీమద్రామాయణమును మహామాలకు రత్నము మారుతి. కనుక మారుతిపట్ల భక్తి ప్రపత్తులను నివేదించుటకో అనునట్లు వేంకటకవి మారుతి శతకమును తొలుతొలుత రచించి రామాయణరచన కుప్రకమించెను. ఇది తన 16వ ఏట రచించినట్లు మొదటి పద్యములోని గురుస్వామిన్ పదప్రయోగమునుబట్టి ఊహింపవచ్చును (గురుశబ్దము జగద్గురువు శ్రీకృష్ణుని, స్వామి ఆంజనేయ, నరసింహ వంటి కొందరితోనే కూడి ఉండుటవలన ఇక్కడ నరసింహస్వామిని పాఠకులకు గుర్తుచేయునట్లు ప్రయోగించుట గమనింపదగినది. కనుక గురుస్వామి అనగా శ్రీకృష్ణుడని భావింపదగియున్నది) శ్రీమద్రామాయణము కృష్ణాంకితము. శ్రీకృష్ణుడు కలలో కనుపించి తనకంకితముగ తన అవతారకథను రచింపమని చెప్పినట్లు రామాయణమున చెప్పిరి కనుక వేదగిరి లక్ష్మీనరసింహస్వామిని తన 16వ ఏట దర్శించి మారుతి శతకమున కుప్రకమించెనని భావింపవచ్చును. వేంకటకవి క్రీ.శ 1813 శ్రీముఖ సంవత్సరమున పుట్టి తన ఇరవయ్యవయేట అనగా క్రీ.శ 1833 నందన సంవత్సరమున రామాయణరచన కుప్రకమించెను. అనగా రామాయణరచనకు నాలుగువిండ్ల గాఢ పరిశ్రమ చేసినట్లు తలంపవచ్చును. తదుపరి ఐదేండ్లలో అనగా క్రీ.శ 1838 నకు రామాయణరచన ముగించి దేవతార్చనలో ఇరువది ఒక్క సంవత్సరములు పెట్టి పూజించుచుండిరి. ఇతని రామాయణము శ్రీమద్రామాయణమునుపేర క్రీ.శ 1887, 1894 లలో రెండుమార్లు వేంకటగిరి రాజులచే ముద్రింపబడినది. దాని ఉపోద్ఘాతమున క్రీ.శ 1859 ఆగష్టు 13 తేదీన వేంకటగిరి రాజులు వేంకటకవి రామాయణమును మూలమున కనురూపముగ రచించుట విని, పిలిపించి, సభాముఖముగ చదివించుకొని, మెచ్చి, సన్మానించి తద్రాజసన్ముఖమునకు దాఖలు చేయించు కొనినట్లుగా తెలిపిరి. ముగింపు నాటి నుండి వేంకటకవి దేవతార్చనలో పూజించిన వ్రాతప్రతి నేటివరకు వేంకటగిరిరాజు పూజామందిరమున (గోపినాథ రామాయణ కవిస్వహస్త లిఖిత వ్రాతప్రతి) ఊయలయం దుండుట, పూజలనందుట విశేషము. ముందు రెండుపర్యాయములు శ్రీమద్రామాయణమును పేర ముద్రింపబడినను, శ్రీకృష్ణాంకితము కనుక క్రీ.శ 1916న వావిళ్ళవారు పైరెండు ముద్రణల ఉపోద్ఘాతముతోనే గోపినాథ రామాయణముని ప్రప్రథమ ముగ మార్పుట అన్యర్థమయ్యెను. ఈ రామాయణము పురాణయోగ్యముగ నుండుటవలన శీఘ్రమున ప్రచారమై ఆంధ్ర దేశమంతటను విశేషఖ్యాతి నందినది. అందుననే క్రీ.శ 1900లో శ్రీవావిలికొలను సుబ్బారావు రామాయణము వ్రాయుచు అందు తెలుగులో రామాయణం రచించిన కవుల నందరినీ ఒకచిన్న కందపద్యమున పేర్కొని గోపినాథవేంకటకవిని మాత్రము ఒకశార్దూలపద్యమున స్తుతించెను.

వేంకటగిరి సంస్థానకవులపై పరిశోధన చేసిన డాక్టర్ శ్రీకాళిదాసుపురుషోత్తముగారు మారుతిశతకప్రతి వ్రాసికొని వచ్చి దానిని నేను వ్రాసుకొనుట కిచ్చిరి. దానిని క్రీ.శ 1968లో ముద్రించితిని. వారి సేవకు కవినంశీయుడిగా కృతజ్ఞత తెలుపుకొనుచున్నాను. పంచనరచననే ప్రీతిగ ఆదరించు ఈకాలమున కనుగుణముగ మారుతిశతకములోని పద్యములకు శాస్త్రర్యములను నేనేవ్రాసి ముద్రించుచున్నాను. పాఠకలోకము దీనిని ఆదరించి దినదినము పారాయణగ్రంథముగ పఠించి హనుమత్కటాక్షమునకు పాత్రులగుదురని విశ్వసించుచున్నాను.

ఈశతకమున ఉపాసనాదైవము 'శ్రీరామరక్ష సర్వజగద్రక్ష' అని చాటిన ఆంజనేయుడు. అతనిచరిత్రము బాల్యమాదిగ నిందు వర్ణితము. వీర, రాధ, భయానకము లిందలి రసములు. దీని కనుగుణముగ మత్తేభ, శార్దూలవృత్తములే ఈశతకమున వర్ణించినాడు. ఇట్లు కావ్యలక్షణములు, కల్పనాచాతురి, ధారాశుద్ధికలిగి దండకక్రియల భావములు పారాయణమున కనువుగ నుండి స్వతంత్రభావనా సముల్లాసితమైన ఈశతకము వాఙ్మయమున కలంకారము.

బ్రహ్మాంశసంభూతుడగు వాల్మీకికి ఆత్మతపః ఫలము శ్రీమద్రామాయణము. కనుక బ్రహ్మవరప్రసాదముతో యోగబలమువలన వాల్మీకి తన మనోనేత్రముతో చూచినది చూచినట్లే రామాయణమును రచించెను. అందు తను తరించిన తారకమంత్ర మహిమ ఆంజనేయుని రూపములో మనకు సాక్షాత్కరింపజేసెను. కనుక రూపుతొల్పిన భక్తే ఆంజనేయుడు. రామాయణమున సాక్షాత్కరించే పాత్రలలో రామపాదుకలనే పూజించిన భరతుడు, రాముని పూజించుట కొరకే ఆశ్రమమున నిరీక్షించుచుండిన శబరి. రామనామమును స్మరించి యుద్ధముచేసి రామనామమహాత్యము చాటిచెప్పిన ఆంజనేయుని స్థానములు విశిష్టము. ఇచ్చట రామనామతపస్సు చేసిన వాల్మీకిని కూడా తలంపదగియున్నది. అందరు భక్తు లొక ఎత్తు. హనుమంతు డింకోఎత్తు, సత్యదృష్టికి, భగవద్భక్తికి ఇతడు పరాకాష్ఠ ఇంకే కావ్యంలోను. ఇతిహాసంలోను ఇంతటిపాత్ర నభూతో నభవిష్యతి. ఇతని అద్భుతచరిత్రే మారుతిశతకము. మారుతి, శ్రీరామనామ మహిమవలన స్వామి భక్తి వలన, ధర్మనిర్వహణము వలన, అనంతశక్తి సంపన్నుడు.

ఎదుటివాని మనోవాణి చదువగల శక్తి. తనమనోవాణి ఎదుటివాడు సరిగ తెలిసికొను పదతిలో ప్రతిబింబింపగల శక్తి కలుగుటచే శ్రీరాముని ప్రథమదర్శనముననే ఆకర్షితుని చేసెను. దుష్కార్యములు సాధించు శ్రద్ధ, పట్టుదల, ధైర్యము, చిరవ కలిగినవాడు. కనుకనే మైనాకుని ఆవరణశక్తి, సురస విక్షేపశక్తి, ఛాయాగ్రాహిణి ప్రారబ్ధములను ఎదురించి కార్యసిద్ధిని గాంచెను. హనుమ కార్యదీక్షను పరీక్షించుటకు మొదట వచ్చినది నాగమాత సురస. స్త్రీని ఎదుర్కొంటే ఎట్లు ప్రతిస్పంభిస్తాడో పరీక్ష. అది నెగ్గెను. అది ఎదుర్కొనబోయే ఛాయాగ్రాహిణికి సూచన. ఛాయాగ్రాహిణి రాక్షసస్త్రీ. ప్రారబ్ధ మేవిధముగా తప్పించుకొనుటకు వీలులేదో, అటువంటిది. అది మన నాకర్షిస్తుంది. దానిని మన శక్తి యుక్తి, చేతనె మించవలె. హనుమచేసిన దదే!

లంకను ప్రవేశించడములో, సీతను కానక, గతము నెమరు వేసుకొనడములో, మిగిలిన శేషకార్యములను గుర్తుతెచ్చుకొనడములో హనుమ చూపిన ప్రతిభ; ఏమనిషి ఏకార్యం, చెయ్యాలన్నా పాటించవలసిన మార్గమునకు దారి. లీలామాత్రపు ఆనవాళ్ళతో సీతను గుర్తు పట్టడములో, యోగబలముతో చిన్నవాడై ఆకుల మాటున నక్కడములో, తన ఉనికి సీతాదేవికి తెలుపుటకు సరియైన కాలమును ఎన్నుకొనడములో, రామకథ ఎట్లు ప్రారంభించి, ఎవేవి దాచి, ఎవేవి పెంచి, ఏభాషను, ఏభాణిలో వివరించవలెనో తెలిసిన నిపుణుడు. కనుకనే కార్యసాధి. తననాయకునిపై భక్తివిశ్వాసాలతో చేసిన తెగింపు హనుమ విజయమునకు మూలస్తంభాలు.

మారుతి శతకము

విభీషణశరణాగతి, ఇంద్రజిత్తును లక్ష్మణునిచే చంపించుట, లక్ష్మణుని మూర్ఛనుండి తేర్చుటకు సంజీవి పర్యతమును తెచ్చుట మొదలగు కార్యములలో హనుమ చూపిన యుక్తి, భక్తి శక్తులు విశేషము.

రావణసంహారానంతరం సీతాదేవికి వార్తను తెలుపుట, తిరుగుప్రయాణమున రాముడు భరద్వాజాశ్రమమున నున్నాడని భరతునకు తెలుపుట, వంటి విషయదూత కూడ హనుమనే. కనుకనే శ్రీరాముడు హనుమను హత్తుకునేకంటె వి మివ్వగల నంటాడు. ప్రతిమనిషియొక్క అసలైన ఆస్తి పంచభూతాత్మకమైన వారిదేహమే కదా. కనుక తనదంటూ ఇవ్వగలిగినది ఆత్మీయమైన హత్తు అని ధ్వనిస్తాడు. ఇట్టి హనుమచరిత్ర నిత్యపారాణమున కనువుగ 'తనయంత వలచివచ్చిన ఘనపదములు కూర్చి' సుందరకాండ పారాయణఫలముగ వేంకట కవి రచించెను. ఈ క్రింద ఉదహరించిన పద్యములు అతని రచనామాధుర్యమునకు మచ్చు తునకలు.

నీమాహాత్యము నీరయోపచయమున్, నీసత్త్వసామగ్రియున్
సామాన్యంబె యొకింత వాయువునకున్, నాగారికిన్, కల్గితే
నేమోకాని, తలంప ముజ్జగములం దెవ్వారికిం గల్గదో
హైమాద్రి ప్రతిమోన్నతీ! గురుమతీ! అర్కద్యుతీ! మారుతీ!

నీనామంబు పఠించినన్, నిను మదిం జింతించినన్ నీకథా
గానం బుద్ధతి సల్పినం గరము వేడ్కన్ నిన్నుం పూజించినన్.
నానావ్యాధు లడంగు, వేలుపుల సన్మానంబు సంధిల్లు, వి
ద్యానైపుణ్యము కల్లు, చేకురును దీర్ఘాయుష్యమున్ మారుతీ!

విమలంబై, విన చిత్రమై, వితతమై, విద్యోతమై, వేద్యమై
యమృతంబై, యఘహారమై, యమితమై, యానందమై యాద్యమై
సుమనస్సమ్మతమై, సుధీవినుతమై, సుజ్ఞానమై, సూచ్యమై
సముదంచద్ధతి నొప్పు నీమహిమ కీశగ్రామణీ! మారుతీ!

ఇది పిన్న వయసులో వ్రాసిన మొదటి రచన యైనను అప్పటికే అతడు రచనాసిద్ధిని పొందెనని తెలిసికొనుటకు ఈక్రింది శ్లోకానువాదమును గమనింపుడు.

శ్లో. ఆంజనేయ మతిపాటలాననం, కాంచనాద్రి కమనీయవిగ్రహం
పారిజాత తరుమూల వాసినం. భావయామిపవమాననందనం.... దీనికి తెలుగుచేత
అమరాద్రి ప్రతిమాన విగ్రహము, బలార్కప్రతీకాశవ
క్రము, శోభిల్లంగం, పారిజాత తరుమూలం బందు గూర్చుండి యు

మారుతి శతకము

త్తమభక్తిన్ రఘరామమూర్తిని మదిన్ ధ్యానింపుచున్, దత్తువి
త్రమహామంత్ర మొగిన్ జపించు నిను నే బ్రార్థించెదన్ మారుతి!

అష్టాక్షరిలోని 'రా', పంచాక్షరిలోని 'మ', కలిసిన దగుటచే 'మరా' అని రామనామ ముచ్చరించినను, వాల్మీకి తరించి, రామనామమునకు తారకనామమని భ్యాతెచేసెను. అట్టి శరీరహరాత్మకమైన రామనామస్మరణ, వేంకటకవి ఊపిరి. వేంకటకవి తను ఎప్పుడు జపించు శ్రీరామనామము, మనసున ధ్యానించు శ్రీరాముని రూపము, అదే ఆకారమును పొందిన హనుమంతుని ప్రతిబింబముగా భావించి, ఈపద్యమును రచించినట్లు తలంపవలయును.

శరదశ్రేణుల దూరుచున్ వెడలుచున్ జాబిల్లి చందానఁబు
ష్కరమార్గంబున నేగు నిన్నుఁ గని, నీ చాతుర్యమున్ మెచ్చి
నిర్జరు లానంద మెలర్చుఁ జల్లిన మరుత్సంతాన పుష్పంబు ల
ట్లరు దారన్ గననయ్యెఁ జుట్టును సముద్యత్తారకల్ మారుతి!

అంటూ ఆకాశంలో పయనించే హనుమంతుని వర్ణించిన తీరు ఎంత మనోజ్ఞంగా ఉంది. దీనిలో ప్రయోగించిన 'దూరుచున్', 'వెడలుచున్', 'జాబిల్లి', గమనించిన, హనుమంతుడు పిల్లల ఆటవలె వెళ్ళినట్లు ధ్యానించుచున్నది. హనుమ సీతాదేవిని కనుగొనుటకై వెదకని చోటులేదు. అని ధ్యానిస్తూ వ్రాసిన, ఈ క్రింది పద్యాన్ని తెలకించండి.

అరవిందోత్పలకైరవేదర మరందాస్వాదనోన్మత్తబం
భరమాలాపరిషన్నోజ్జమధురధ్యానాభిరంజత్ సరో
వరతీరంబులఁ బుష్పపల్లవఫలవ్రాతాగ్రధాతీరుహే
త్కరమూలంబుల నేర్చునన్ వెదకవే ధాతీసుతన్ మారుతి!

హనుమ ఆశోకవనము పాడుచేసిన తరువాత తన రాకను రావణుని కెరిగించుటకు, రాక్షసులతో తన్నుగూర్చి తెలుపుకొన్న విధమును గమనింపుడు

కైలోత్పాటన దక్షిణుండగు నభస్యత్పుత్రుడన్, జన్యవి
ద్యోలోలుండగు రామభద్రునకు నే దాసుండ, సుగ్రీవునిన్
వాలాయంబు భజించువాడ, హనుమన్నామంబునన్ బొల్లు, భూ
పాలుం డంపఁగ భూమిపుత్రుఁ బరికింపన్ వచ్చితిన్, గ్రవ్యభు
క్కాలుండన్, జనుదెందు పోరికని, లంకం జాటవే మారుతి!

వేంకటకవి తన ఇతర కావ్యములలో కూడ మారుతిని స్తుతించిన పద్యములను పరిశీలించినచో, ఆయనకు హనుమయందుగల అచంచలపైన ఆత్మీయత, ఆదరము వ్యక్తమగుటయే గాక, మారుతి శబ్దముపై ఆయనకుగల ప్రీతిని వెల్లడించును. ఇందలి ఉత్పలమాల, ముగ్ధమాలలోకూడ 'మారుతి' మకుటమును చూడగలము.

మారుతి శతకము

ఉ|| లెమ్ము, పయోధి నీవు నవలీలగ దాటి సురారి వీటికిం
బొమ్ము, మహీసుతన్ వెదకి పొల్పుగ గాంచి మహాజవంబుతో
రమ్ము, మహాత్ముడైన రఘురామునకున్ మితలేని సంతసం
బిమ్ము, వనాటవంశమున కెంతయు మేటివి గమ్ము మారుతీ!

చ|| హితమితెవై కపివర! యిచ్చటికిన్ రవిపుత్ర లక్ష్మణా
న్యితముగ రామభూవిభుని వేగమె తోడ్కొని రమ్ము దీనతం
బతి నెడబాసి యీదనుజపట్టణమందు గృశించుచున్న నా
కతులిత హర్ష మిమ్ము, సముదంచిత కీర్తివి గమ్ము మారుతీ!

శా|| అన్నా! రాముడు, భక్తవత్సలుడు, సువ్యక్తప్రతాపుండు, తా
నన్నుం గానక దుఃఖశోకముల సంతాపించుచున్, డస్సి యా
పన్నుండై రవినందనుండు ధృతిదెల్పన్, మాల్యవంతంబుపై
సున్నాడొ, కుశలంబుతోడ ననుజన్మోపేతుడై మారుతీ!

ఉ|| మారుతి గాంచె, మారుతకుమారునిపై ననుకంప జేర్చి, చె
న్నారగ శీతలుండ వగుమా యని సారెకు మారుతాపునిం
జీరుచు, జెక్కిటన్ గరము సేర్చి, సుపర్థవికీర్తశింశుపా
భూరుహమూలమందు గడ బొక్కుచు గూర్చుని యున్న జానకిన్

గోపీనాథ రామాయణ, శ్రీకృష్ణజన్మఖండములలో హనుమస్తుతులు, గోపీనాథ
రామాయణ, సుందర.కాండములో వీరరౌద్ర, భయానక రసముల సమ్మేళితమైన
హనుమన్నూర్తిని, చక్కని సీసపద్యములలో చూడవచ్చును.

గోపీనాథ వేంకటకవిని గూర్చి నేటి సాహిత్య లోకములో ఎక్కువ మందికి పరిచయము
లేదని నేను చింతించు చుండగా, కవిసామ్రాట్ విశ్వనాథసత్యనారాయణగారు వేంకటకవి
సుప్రసిద్ధ ప్రాచీన సాంప్రదాయక నవీనయుగ కవి అనియు, కవి ప్రతిభచే కావ్యము జీవించు
ననియు, వారి కావ్యములను ముద్రింపించి ప్రజల కందుబాటులో నుంచవలసిన భాద్యత కవి
వంశీయుల దనియు, నుడివిరి. గోపీనాథ వేంకటకవి కావ్యములు బృహత్ప్రమాణములు. అట్టి
ముఖ్య.కావ్యముల నొక్కొక్కదానిని అచ్చువేయవలెనన్న లక్షలరూపాయల వ్యయముతో కూడిన
పని. అంతేకాక బహుప్రయాసలనుకూడ తీసికొన వలసియుండును. అది నాసమర్థతకు
మించినపని.

తెలుగువిశ్వవిద్యాలయం వారు వేంకటకవికి సాహిత్యజగత్తులో గల ఉత్కృష్టస్థాన
మును గుర్తించి నా అభ్యర్థన మేరకు ప్రసిద్ధమగు గోపీనాథరామాయణమును 1987 వసం||న
ముద్రింపించిరి. వారికి నా కృతజ్ఞతలు. శ్రీ కృష్ణజన్మఖండమును కూడ ముద్రింపించమని

మారుతి శతకము

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము వారిని అభ్యర్థించి యున్నాను. ఇది రాధాకృష్ణతత్త్వమును విశద పరచునది. కావున దీని ప్రాముఖ్యము తెలుపవలసిన అవసరము లేదు.

చంద్రుని కొక నూలి పోగు అన్నట్లు, నాశక్తి మేరకు శిశుపాలవధ మహాకావ్యమును 1975లో నేనే అచ్చువేయించితిని. మాతాతగారి తాతగారైన గోపినాథవేంకటకవి పై ఉడుతభక్తిగా, వారి మారుతి శతకమునకు తాత్పర్యములు నేనే వ్రాసి, సర్వాంగ సుందరముగ ముద్రించుచున్నాను. ఈ శతకము ప్రజాదరణ పొందునని నా విశ్వాసము.

జీవితపరమార్థమును ప్రకటించు గోపినాథ రామాయణపు క్రింది పద్యము వేంకటకవి మనస్థితి సంకేతము:

సీ|| రాజనందన శరీరప్రవర్తన మది, యంతలోఁగలుగు తానంతలోన
గుణదోషము లెఱింగి కుత్సితకర్మంబు, వర్జించి దేహి కేవలత ధర్మ
మాచరింపగఁజోలు నంగనాపుత్రగే, హారామవిత్తాదు లతనివెంటఁ
బోవు తాఁజేసిన పుణ్యపాపంబులు, దప్పక తనవెంటఁదగిలి వచ్చు

ఆ|| ఎఱుకగల మహత్ము లీ యర్థము గ్రహించి, పోవరానిత్రవఁజోవనీక
మనసు నాఁగిపట్టి మహితధర్మమునందె, సంచరింతురెపుడు సత్యమింత
ఈ నివేదనమును ముగించునప్పుడు వేంకటకవి ఆర్తిని, శ్రీకృష్ణజన్మఖండ కథా భాగములోని దిగువ పద్యమునుండి గ్రహించుట సమంజసము.

సీ|| శ్యామసుందర రాధికామనోహర కృష్ణ, పరమేశ దేవ కృపాసముద్ర
నిజకర్మమయపాశనిగళబద్ధుండనై, క్షమలోనఁ బెక్కు జన్మముల నొందు
కడలేని సంసారజడధిలోన మునింగి, యేమియు దోచక యింతకాల
మునకు భవత్పాద వనజంబు లర్పించి, పొందుగా శరణంబు నొందినాడ
నన్ను కడతేర్చి ప్రోవు మనాథనాథ, భక్తి మంత్రక్రియావస్తుహీన
మైన మత్కర్మమెయ్యది దాని మోద, మలరంబరిపూర్ణముగఁ జేయుమంబుజాక్ష
తెలుగు ప్రజల సంప్రదాయ చిహ్నముగ, గౌరవమును సూచించు 116
పద్యపుష్పములచే స్తుతించిన మారుతి శతకమును, వేంకటకవి 102వ వర్ణంతి సందర్భముగా
తెలుగు ప్రజలకు సమర్పించుకొనుచున్నాను.

ఛైదరాబాదు
8-6-1994

గోపినాథ శ్రీనివాసమూర్తి

శ్రీ సీతాలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేత
శ్రీరామచంద్రార్చణమస్తు

మారుతి శతకము

శా. శ్రీమద్రామపదారవిందయుగళిన్ సేవించి, యస్మద్గురు
స్వామిన్ వేడ్క భజించి, సత్కవి నమస్కారంబుఁ గావించి, వా
గ్భామప్రౌఢిమ నీకు నొక్క శతకంబున్ భక్తి నర్పించెదన్
నామీదం గృపజేసి కైకొను మమందప్రీతితో మారుతి. 1

1. స్వాతీనక్షత్రంవలె ప్రకాశించే శ్రీ అంజనేయా! సీతాసమేతమైన శ్రీరామ
చంద్రమూర్తి పాదపద్మములను సేవించి, నా అజ్ఞానాంధకారమును పోగొట్టి
కవిత్వవిద్యను ప్రసాదించిన యోగివర్షుడైన (నెల్లూరు జిల్లా జిన్నవాడ సమీపపు
వేదగిరి) లక్ష్మీనరసింహ స్వామి రూపమున ఉన్న శ్రీకృష్ణుని భక్తితో స్మరించి,
సత్పదసంపదచేత కావ్యసృష్టి కావించి, కవి అంటే వాల్మీకి అను అర్థముగ
కీర్తి పొందిన అదికవి వాల్మీకి భగవానునకు నమస్కరించి పరబ్రహ్మస్వరూప
మైన మాటల నేర్పుతో నూటపదునారు పద్యములుగల శతకమును భక్తితో నీకు
సమర్పించుకొనెదను. దయచేసి ప్రీతితో స్వీకరింపుము స్వామీ!

మ. అనఘా. నీవు జనించి నప్పుడే సముద్యద్భూరితేజంబునన్
వినువీధిం గనుపట్టు బాలరవి సద్భింబుబు నీక్షించి. యె
ఱ్ఱని పండంచు గ్రసంప బ్రతిపతిలీలన్ వేడ్క మున్నూరు యో
జనముల్ మింటికి ధాటితోఁ ద్రిభువనశ్లాఘ్యుండవై మారుతి. 2

1. శ్రీకృష్ణుడు యోగేశ్వరుడు, జగద్గురువు. వేంకటకవి సందర్శించినది వేదగిరి లక్ష్మీనరసింహస్వామిని.
కలలో తెలిసినది శ్రీకృష్ణుని. కనుక రుక్మిణీ కళ్యాణ ఘట్టమున 'శ్రీకృష్ణుని' పోతన 'పురుషసింహుడు'
అని పంజోదించుట, దానికి భాగవతమూలమున వ్యాసభగవానుడు 'సృసింహ' (దశమస్కంధము 52వ
అధ్యాయము 'కాత్యాయనుకుంద' అను 38వ శ్లోకమున) ప్రయోగించుట అన్వయము చేసుకొనవలయును.

2. పువ్వుపుట్టగనే పరిమళించునట్లు నీవు పుట్టగనే ఎఱ్ఱగా ఉదయించుచున్న సూర్యుని చూచితివి. అది ఎఱ్ఱగాపండిన పం డనుకొంటివి. దానిని తిను తలంపుతో మూడుమందలయోజనముల దూరమును గరుత్మంతుడు, లేక శ్రేష్ఠమైన(రామ) బాణము వెళ్ళునంత తేలికగా ఆకాశమునకు ఎగిరితివి. త్రిభువనములు అప్పుడు నిన్నుపొగడెను కదా మారుతీ!

మ. నిజగర్భస్థితశైవతేజము, సమున్నిద్రాత్మ తేజంబుఁ గూ
డ జగత్ప్రాణుఁ డమోఘ కేశరివనాటకైత్రమం దర్థి నిం
చ, జయశ్రీ మహిమాప్తి నయ్యుభయతేజంబుల్ రహిన్ మిశ్రమై
త్రిజగంబుల్ గొనియాడ బుట్టితివి గాదే నీ విలన్ మారుతీ. 3

3. జగత్తుల కన్నింటికి జీవయాత్ర సాగించుటకు వాయువు ప్రాణము. అవాయు దేవుడు గ్రహించిన శివతేజస్సును, వికసించిన తన (వాయు) తేజస్సుతో కలిపి, కేశరి అను వానరభక్తుని ధర్మపత్ని అయిన అంజనాదేవి గర్భము నం దుంచెను. జయము, కీర్తి మహిమ (పార్వతీదేవి, లక్ష్మీదేవి మహిమలు కలుగునట్లు) శివ వాయు తేజముల కలయికచే పుట్టి, ముల్లోకముల పొగడెను పొందితివి కదా మారుతీ!

మ. అనిమేషే భము తెల్లపం డనుచు¹ బాల్యక్రీడలన్ మ్రింగ నొ
య్యన డాయం బవిచే బలారి నిను మూర్ఖాక్రాంతునిం జేయ బూ
ర్వనగాధిత్యక మీద వామహనువున్ భగ్నంబుగా వ్రాలినన్
హనుమంతుం డనుపేరు నా డమరె నీ కన్యర్థమై మారుతీ. 4.

4. దేవతల ఏనుగు (ఐరావతము) తెల్లనిది. అది ఇంద్రుని వాహనము. దానిని నీవు చిన్నప్పుడు చూచితివి. అది తెల్లపండు¹ అనుకొంటివి. పిల్లలు చూచినదంత తిందా మనుకునేటట్లు, దానిని మింగుటకు చూచుచుంటివి. అప్పుడు ఇంద్రుడు వ్రజాయుధముచేత దెబ్బవేసెను. ఆకాశముననున్న నీవు, అదెబ్బ తగిలి తూర్పు కొండ మీద పడితివి. అట్లు పడునప్పుడు, నీ ఎడమచెంప వంకర పోయి మూర్ఖతో పడిఉంటివి. అప్పటి నుండి నీకు హనుమంతుడు (చెక్కిలి మీద భాగము వంకరగ నున్నవాడు) అను పేరు ప్రసిద్ధికి వచ్చినది కదా మారుతీ!

1. ఉదయించు సూర్యబింబమును చూచి, ఎఱ్ఱనిపండు అని అనుకొని ఆకాశమునకు ఎగరిన ఆంజనేయుని అదరించుటకు, దేవేంద్రుడు ఐరావతమును ఎక్కిరాగా, ఆంజనేయుడు ఐరావతమును తెల్లపండు అని భ్రమకొని, బాలచాపల్యంతో పట్టుకొనపోయినట్లు ఉత్తరరామాయణములో చెప్పిన విషయము ఇచ్చట గుర్తుచేసికొనవలెను.

- మ. అపు డాగంధవహుండు నీ దయిన మూర్ఖావస్థ వీక్షించి, తా
గుపితుండై నిజమూర్తి వైభవము సంకోచింపఁగాఁ జేయ న
చ్చపు గూర్మిన్ నిఖిలాస్త్రశస్త్రముల బుచత్వంబు లేకుండ న
త్కృపతో నీకు వరంబు లిచ్చిరిగదా బృందారకుల్ మారుతి. 5
5. అప్పుడు నీవు మూర్ఖతో పడిన బాధను చూచిన వాయుదేవుడు కోపగించెను.
ప్రపంచ మంతా వ్యాపించిన తన వాయుప్రసారము వెనుకకు తీసికొనెను.
(ఉపసంహరించుకొనెను) అప్పుడు గాలి లేక జీవములన్నియు నంకటపడెను.
దానితో దేవతలు దిగివచ్చి అన్ని అస్త్రములు, అన్ని శస్త్రములచేత నీకు
చావులేకుండునట్లు వర మిచ్చిరి కదా మారుతి!
- మ. ఒక పాదంబు మహోదయాచలముపై నొప్పారఁగా నుంచి వే
ఱొక పాదం బపరాద్రి మీఁద నిడి యయ్యుష్టాంశుచే బల్విడిన్
సకలామ్నాయము లభ్యసించిన భవచ్ఛాతుర్య మే మందు దా
వక దివ్యోరుతర ప్రభావము నుతింపన్ శక్యమే? మారుతి. 6.
6. సూర్యోదయమునకు పేరు పొందినది తూర్పుకొండ. సూర్యుని కనబడకుండ
చేయునది పడమటికొండ. ఆ తూర్పుకొండపై ఒకకాలు పడమటి కొండపై
ఒకకాలు పెట్టితివి. కాలము జరుగుకొద్ది సూర్యుడు మారు స్థానమునకు అనువుగ
దేహము కదల్చితివి. అట్లు వేదములు నేర్చితివి. అట్లు కదలింప గలిగిన నీ
తొడల బలము. ప్రభావము నీ నేర్పరితనము పొగడవశమా మారుతి!
- మ. బలవంతుండగు వాలి ప్రోలు వెడలింపం, బత్నిఁగోల్పోయి మి
క్కిలి దుఃఖంబున ఘోరకాననములం గ్రీడించి వర్తించు నా
జలజాప్తాత్మజు నొజ్జ పట్టి యని యశ్రాంతంబుఁ జేపట్టి యా
బలభిత్సూతికిఁ జిక్కకుండ ననుకంపం బ్రోవవే మారుతి. 7
7. వాలి అన్న. సుగ్రీవుడు తమ్ముడు. అన్నవాలి సుగ్రీవుని కిష్కింధాపురినుండి
వెళ్ళగొట్టెను. కాని సుగ్రీవుని భార్యను మాత్రము తన (వాలి) వద్ద ఉంచుకొనెను.
సుగ్రీవుడు అడవులపడి దుఃఖముతో తిరుగుచుండెను, అట్టి సుగ్రీవుని నీ
గురువైన సూర్యుని కుమారుడు అని అభిమానించితివి. ఆ అభిమానముపైననే
సుగ్రీవుని విడువక సేవించితివి. వాలి చేతిలో సుగ్రీవుడు ఎప్పుడు పడకుండా
కంటికి రెప్పవలె కాచితివి కదా మారుతి!

మ. తనపత్నిం దిలకింపుచున్ నిబిడకాంతారోర్వి వర్తించు రా
మ నరేంద్రదోతము పాలి కర్కజుండు పంపం భిక్షువేషంబునన్
జని, సుగ్రీవుని చందముం దెలిపి యాక్మానాథు దోడ్తెచ్చి, మె
ల్లన నయ్యుద్ధఱకుం ధనంజయుని మ్రోలన్ సఖ్యసంబంధమున్
వినయం బొప్పఁఘటింప జేసినది నీవే కాదొకో మారుతీ. 8

8. శ్రీరాముడు తన భార్యను అడవిలో పోగొట్టుకొని వెదకుచు తిరుగు చుండెను.
వారి అకారము చూచి భయపడిన సుగ్రీవుడు నిన్ను రామలక్ష్మణుల దగ్గరకు
పంపెను. నీవు భిక్షు వేషములో వెళ్ళితివి. శ్రీరామునకు సుగ్రీవుని విషయము
తెలిపితివి. వారిని నీవెంట తీసికొని. సుగ్రీవుని వద్దకు వచ్చితివి. శ్రీరామ,
సుగ్రీవులకు మిత్రబంధమును అగ్నిసాక్షిగా చేసి నీ వినయము చూపితివి కదా
మారుతీ!

మ. మనుజుగ్రామణి సత్కృపాత్త కపిసామ్రాజ్య స్థితుండయ్యు భూ
తనయాన్వేషణ కార్యమున్ మఱచి కందర్పక్రియామత్తుండై
తనిమి జెందక. యున్న భానుజునిఁ దత్కాలార్థ నీత్యుక్తయు
క్తిని బోధించిన నీతిశాలివి నినుం గీర్తించెదన్ మారుతీ. 9

9. శ్రీరాముని దయ చేతనే సుగ్రీవుడు రాజయ్యెను, అగ్నిసాక్షిగా సీతను వెదకించెద
నన్న మాట రత్నిక్రియలో, పానక్రియలో పడి మరచెను. భోగలాలసుడైన అట్టి
సుగ్రీవునికి కాలమునకు తగిన నీతి చెప్పితివి. విధిని నిర్వహించిన నీతిమంతు
నిగా నిన్ను స్తుతించెదను మారుతీ!

శా. లేరా కీశు లనేకులుం? ద్రిజగముల్ వీక్షించి రా నేర్పరుల్
గారా? రాముండు జానకిన్ వెదక వీకన్ గీశులం బుంపుచో.
నారూఢిన్ భవదీయ దివ్యమహిమ వ్యాపారముల్ నూచి కా
దా! రత్నాంగుళి భూషణం బిడియె నీ హస్తంబునన్ మారుతీ. 10

10. సీతను వెదకుటకు పంపవలె నన్నచో వానరు లనేకులు లేరా? ఉన్నారు. వారిలో
ముజ్జగములు చూచి తిరిగి రాగలిగిన నేర్పరులు లేరా? ఉన్నారు. అట్లున్నప్పటికీ
రత్నములు చెక్కిన ఉంగరము శ్రీరాముడు నీ చేతికే గుర్తుగ ఎందుకిచ్చెను?
శ్రీరాముడు అవానరులలో కార్యనైపుణ్యశక్తి, దివ్యమహిమ నీయందే కలవని
ఖచ్చితముగ చూచికదా యిచ్చినది మారుతీ!

మ. వనజాప్త ప్రియపుత్రు డెంత ధిషణామంతుడె, సర్వంసహా
తనయాన్వేషణ మాచరింప గవులం దా బుప్పచో, గార్యసా
ధనము దీ వతి దక్షిణుండ వని కాదా! నేర్పుతో దక్షిణు
బునకున్ ని న్నధికారిఁ జేసి పనిచెన్ మోదంబునన్ మారుతీ! 11

11. సూర్యుని కుమారుడైన సుగ్రీవుడు సీతాదేవిని వెదకుటకు వానరులను నలు
దిక్కులకు పంపెను. అప్పుడు ఎవ రెవరిని ఏవి దిక్కునకు పంపవలె నని
తేల్చెను. ఆ సుగ్రీవుడు బలే తెలివి కలవాడు కదా! పని సాధించుటలో నీవు
నేర్పరివి (దక్షిణుడవు) అని తెలిసికొనెను కనుకనే అంగదుని దక్షిణదిక్కునకు
నాయకునిగా చేసెను. అట్లు చేసినప్పటికీ, నీపై కల అధికవిశ్వాసము చేత
కదా, నిన్ను ముఖ్యునిగాచేసి (విశేషముగ పొగడి) పంపెను మారుతీ!

శా. సీతన్ గానక, దప్పిచే బడలి గాసిం జెందు శైలాట సం
ఘాతంబుం గొని, శైలగహ్వర సుధా కల్పాంబువుల్, సత్పుల
వ్రాతంబుం దనివార నందఱ భుజింపంజేసి, తద్దేవతా
ఖాతశ్శ్రభము వెల్వరించితివి యోగప్రౌఢిచే మారుతీ! 12

12. వానరులకు సీతాదేవి ఎంత వెదకినను కనబడలేదు. దక్షిణదిక్కున పోయినవా
రందరు అలసట చెంది దప్పికచే బాధపడుచుండిరి. అట్టి వానరుల నందరినీ
స్వయంప్రభాదేవి గుహలోనికి తీసికొని వెళ్ళితివి. అక్కడ అమృతము మంటి
చల్లని నీళ్ళుత్రాగించితివి. బాగుగ పండినపండ్లను తినిపించితివి. అదేవతా
సంబంధమైన గుహలోనికి వెళ్ళిన వారు ప్రాణములతో తిరిగిరాలేరు. అట్టి
గుహనుండి స్వయంప్రభాదేవి యోగమాయచేత బయటికి తెప్పింప చేసినది
నీవేకదా మారుతీ!

మ. జనకక్తాపతిపుత్రి యున్నవిధమున్ సర్వంబు సంపాదిచే
విని, నీలాంగదముఖ్యవానరవరుల్ వేగంబె ప్రాయోపవే
శనమున్ మాని భవ తృమేతులగుచున్ సంప్రీతితో నా మహేం
ద్రనగరోహణ మాచరించి రంట విన్నాణంబుగా మారుతీ. 13

13. సుగ్రీవుడు సీతను చూచి తిరిగి వచ్చుటకు పెట్టిన గడువు అయిపోయింది.
కాని చూడవలసినవి ఇంకాచూడలేదు. చూచినంతలో సీతకనబడలేదు. అంగద,
నీలముఖ్యవానరుల కామాట సుగ్రీవునితో చెప్పుటకు ధైర్యము చాలలేదు.

సుగ్రీవుని అజ్ఞకు భయపడినవారైరి. కనుక ప్రాణత్యాగము చేయుటకు నిశ్చయించి చచ్చువరకు అన్నము తినక ప్రాయోపవేశనము చేయుచుండిరి. అట్లు చేయుచు తమ దీనపరిస్థితి తలచుకొని దుఃఖించుచుండిరి. ఆతలచుకొనుటలో జటాయువు వీరమరణము పదేపదే చెప్పి దుఃఖించుచుండిరి. దానిని వినిన జటాయువు సోదరుడు సంపాతి, విషయము నడిగి వానరులనుండి తెలుసుకొనెను. సీత లంకలోనున్న సంగతి వానరులకు సంపాతి చెప్పెను. దానిని విని వానరులు ప్రాయోపవేశనము మానిరి. నీల, అంగదాదులు నీమెంట మహేంద్ర పర్వతము నెక్కిరి కదా మారుతీ!

మ. శరధిం గాంచి యలంఘనీయ మని తత్సంతారణాదక్షులై
వరుసన్ గీశులు భీతిచేఁ గళవళింపన్ వారి వారించి ని
న్నురుపాథోధివిలంఘనక్తమునిఁగా నూహించి ధీమంతుఁడ
పరమేష్ఠిపియపుత్రుఁడంచితగతిన్ బ్రార్థింపడే మారుతీ! 14

14. వానరులందరు సముద్రమును చూచి అవతలిగట్టు చేరుటకు శక్తిలేదని భయపడుచుండిరి. అట్లు కలవరపడుచున్న వానరులకు బ్రహ్మదేవుని పుత్రుడైన జాంబవంతుడు నచ్చజెప్పెను. నీపుట్టు పూర్వ వివరములు చెప్పి నీవే సముద్రము దాటివచ్చు శక్తియుక్తులు కలవాడవని నిన్ను తగినరీతిగా ప్రార్థించెను కదా మారుతీ!

శా. “ఏలా మీకు భయంబు నేఁ గలుగ మీ రిందుండుఁ డే నొక్కఁడన్
వాలాయంబు పయోధి దాటి యనువొందన్ లంకలో జానకిం
బోలు గన్గొని వత్తు. నిత్తు బరమామోదంబు మీ” కంచు దై
ర్యాలాపంబులు వల్కి తేర్చితివి గాదా కీశులన్ మారుతీ. 15

15. అప్పుడు నీవు “ నేనున్నాను, మీకు భయమెందుకు? మీరందరిక్కడే ఉండండి నే నొక్కడనే సముద్రమునుదాటి, లంకలో సీతను చూచి వచ్చెదను. మిమ్ము సంతోషపరచెదను” అని ఊరడించు ధైర్యపు మాటలు పలికి వారి భయము పోగొట్టితివి కదా మారుతీ!

మ. బలి బుధించిననాఁటి వామన తను ప్రాబల్యముం దాల్చి యు
జ్వలచంద్రోదయవేళఁ బొంగు తటినీశస్ఫూర్తి నుప్పొంగి ఘో
రలయాభంబు తెఱుగునన్ భయదగర్భారావముం జేసి త
జ్జలధిం దాటఁగఁ బూని తీవు పరమోత్సాహమ్మునన్ మారుతీ. 16

16. వామనుడు బలి చక్రవర్తిని బంధించుటకు తన శరీరమును పెంచి ముల్లోకము లాక్రమించెను. పౌర్ణమిరోజు ఉదయించుచున్న సంపూర్ణచంద్రుని చూచి, సముద్రము బాగుగ ఉప్పొంగును. వామనునివలె శరీరము పెంచుశక్తి, సముద్రునివలె ఉప్పొంగుశక్తి, నీవు దాల్చి, కాలమేఘము గర్జించినట్లు భయంకర గర్జన చేసి, మహాసంతోషముతో సముద్రమును దాటుటకు ఉత్సాహమున ఎగిరితివి కదా మారుతీ!

మ. స్థిరసత్త్వంబున శైలరాజము ధరిత్రిం గ్రుంగఁ బాదంబు లూ
ది, రహిన్ భూరిభుజోరు వేగమున ధాత్రీజాతముల్ పెల్లగి
ల్లి రయం బారఁగఁ దోడ రా, గగనమున్ లీలాగతిన్ మ్రింగ సు
స్థిరశక్తిం జనుమాడ్కి దాటితివి గాదే నింగికిన్ మారుతీ. 17.

17. కదలక (తొణకక) నిలదొక్కుకొనిన నీపాదములతో, మహేంద్రపర్వతమును క్రుంగిపోవునట్లు అణగదొక్కితివి. నీ భుజము, కాలు తొడలు, వేగముగ కదలించితివి. అట్లు కదలించుటచే పుట్టిన తీవ్రమైన గాలితో, చెట్లు వేళ్ళతోసహా పెకలించుకొని ఆకాశమువైపు తోసుకొని వచ్చినవి. అట్లుపైకి లేచివచ్చిన చెట్లు, తోడురాగా, స్థిరమైన శక్తితో ఆకాశమును మింగుటకు వెళ్ళుచున్నట్లు, ఆకాశమున కెగిరితివి కదా మారుతీ.

మ. అగజాలావృతమూర్తివై భుజరయోద్యద్వారివాహంబు లొ
ప్పుగ నిర్వంకల నంటి రా గదలి యంభోరాశిమధ్యంబునన్
గగనాధ్యంబున నేగు ని న్ననిమిషుల్, గంధర్వులున్ లంబ ప
క్షగిరీంద్రంబును బోలె జూచిరికదా సంభ్రాంతులై మారుతీ! 18

18. చెట్ల సమూహముచేత చుట్టబడిన ఆకారము కలవాడవైతివి. నీ చేతులతో నకు చెదరిన మేఘములు, నీ రెండువైపుల నున్నవి. అట్లు చెట్లు, మేఘ నీమెంట వచ్చినవి. అట్లు సముద్రమధ్యలో ఆకాశమును దూసుకొని వెళ్ళు దేవతలు, గంధర్వులు చూచి “ఏమియిది ప్రేలాడు రెక్కలు కలిగిన పర్వత, అని తత్తరపడిరి కదా మారుతీ!

శా. లోకాలోకగుహాముఖంబులు బదుల్మోయంగ నుదల్పితి న
స్తోకధ్వనమొనర్చి, వ్రజనిభవక్షోమట్టనస్ఫూర్తి మై
నాకంబున్ సుడిబెట్టి దాని పిదపన్ మన్నించి కేలూది ప్ర
త్యేకం బా బలవైరిచేత నభయం బిప్పింపవే మారుతీ. 19

19. భూమిని చుట్టుకొని చక్రవాళపర్వతములున్నవి. అచక్రవాళ పర్వత గుహాద్వారములు ప్రతిధ్వనించునట్లు, నీవు సింహగర్జన చేసి విజృంభించితివి. అట్టి వైభవముతో, సముద్రమధ్య అకాశమున వెళ్ళు నీ బడలిక తీర్చుకొరకు, మైనాక పర్వతము సముద్రములోనుండి పైకి లేచి వచ్చినది. నీకు విశ్రాంతి యిచ్చుట కట్లు వచ్చు పర్వతమును, వజ్రాయుధముతో సనానమైన నీరొమ్ములాకిడి ఘర్షణతో, (అమైనాకుని) తిప్పలు పెట్టితివి. పిమ్మట అమైనాకుడు చెప్పిన మాటలు విని. దానిని మన్నించి, చేతితో తాకి, భయము లేకుండ చేసితివి. దానికి మెచ్చి ఇంద్రునిచేత భయములేక స్వేచ్ఛగా తిరుగువరము నిప్పించితివి కదా మారుతీ!

మ. గరిమన్ వేల్పులు నీదుశక్తి దెలియం గాంక్షించి, నాగాంబయౌ
సురసం బుంపిన వ్యాపితాస్య యగుచుం జొప్పాగి పోనీక ముం
దఱు దోతెంచిన, నూక్ష్మమూర్తివగుచుం దద్యక్తముం జొచ్చి గ్ర
మ్మర నేతెంచిన యోగసిద్ధుని నినుం బ్రార్థించెదన్ మారుతీ. 20

20. దేవతలు నీ శక్తి పరీక్షించుటకు సురస అను నాగమాతను పంపిరి. అమె నిన్ను పోనివ్వక అడ్డముగ నిలచి నోరు తెరచినది. నీవు అనోరు మించు దేహము కలవాడవైతివి. అనాగమాతకూడ నోటిని పెంచెను. నీవుదేహమును మరింత పెంచుతూ అనాగమాత నూరుయోజనముల నోటినిగా పెంచునట్లు చేసితివి. అప్పుడు నీవు ఉన్నట్లుండి నూక్ష్మదేహస్థుడవై నాగమాత నోటిలో ప్రవేశించి, కడుపులోనికి పోయి, వెంటనే వెడలి వచ్చితివి. అట్టి యోగసిద్ధుడవైన నిన్ను నేను ప్రార్థించెదను మారుతీ!

మ. పటుపాథోధి తరంగ పంజులు గణింపం బోవు చందాస ను
త్కటవేగంబునఁ బోవు నిన్నుఁ గని వేడ్కన్ వీతసందేహులై
చటుల స్తైర్యబలద్యుతిస్యదమతుల్ శౌర్యంబు ధైర్యంబు మి
క్కుట మౌఁగా కని నీ కొసంగరె దివౌకుల్ దీవనల్ మారుతీ 21

21. సముద్రపు అలలను లెక్కపెట్టుటకు వెళ్ళువానివలె అకాశమున కెగిరితివి. సందేహములేక అట్లు వేగమున వెళ్ళునిన్ను దేవతలు వేడుకగా చూచి దేవకార్యమును నీవు సాధించగలవా? అన్న సందేహము వీడిరి. దేవతలు మెచ్చి నీకు చలించని శక్తి, బలము, తేజస్సు, వేగము, బుద్ధి, శౌర్యము, ధైర్యము వృద్ధియగు గాక అని నిన్ను దీవించిరి కదా మారుతీ!

మ. పవనాభస్యద మొప్పు నీవు కడిమిం బాఢోనిధిం దాటుచో
భవదీయోరు భుజోరువేగజనితాభంగోర్మికాజాలముల్
దివితో రాయ ఘుమంఘుమార్చటలు దిగ్దేశంబులం బర్వఁ బ
త్రవహేంద్రుం డని భీతిలెన్ ఫణులు పాతాళంబునన్ మారుతీ. 22

22. వాయువుతో సమానమైన వేగముతో సముద్రమును దాటితివి. అట్టి వేగము
వచ్చుటకు నీతొడలు, కాలు, చేతులు వేగవేగముగ కదలించితివి. దాని వలన
పుట్టిన ఎడతెగని వాయు తరంగముల వరుసలు మీదిమీదికి పోయి ఆకాశముతో
రాపిడి చేసినవి. ఆ రాపిడితో 'ఘుం, ఘుం' అను శబ్దములు అన్ని దిక్కుల
వ్యాపించినవి. ఆశబ్దమును విన్న పాతాళలోకములోని పాములు, గరుత్మంతు
డెగిరివచ్చు శబ్దమని ప్రాణభయమును పొంది దాగినక్కినవికదా మారుతీ!

మ. శరదశ్రేణుల దూరుచున్ వెడలుచుం జాబిల్లి చందానఁ బు
ష్కర మార్గంబున నేగు నిన్నుఁ గని నీ చాతుర్యమున్ మెచ్చి ని
ర్జరు లానంద మెలర్పఁ జల్లిన మరుత్సంతానపుష్పంబుల
ట్లరుదారన్ గననయ్యెఁ జుట్టును సముద్యత్తారకల్ మారుతీ! 23

23. మేఘముల వరుసలలో అనేకపర్యాయములు దూరుచు తిరిగివచ్చుచు, మళ్ళీ
ఇంకొక మేఘములో దూరుచు మళ్ళీ వచ్చుచు, చంద్రుని వలెనున్న నిన్ను
దేవతలు చూచిరి. అట్టి నీ చాకచక్యమునకు దేవతలు సంతోషించి మెచ్చి
అశీర్వాదించిరి. ఆ అశీర్వాదములతో చల్లిన కల్పవృక్ష పుష్పముల వలె నీచుట్టును
నక్షత్రములు ప్రకాశించినవి కదా మారుతీ!

శా. ఛాయాగ్రాహిణీ నామరాక్షసి సరస్వ న్మధ్యమం దుండి నీ
కాయచ్ఛాయను బట్టి వేఁ దిగువఁ దద్గర్భంబు భేదించి త
త్కాయంబుం గొని మింటిపై కెగసి కిన్నన్ వార్ధిలో జీవితా
పాయంబుం గలుగంగ వైచిన నినున్ వర్ణించెదన్ మారుతీ. 24

24. నీడనుపట్టిలాగు రాక్షసి ఛాయగ్రాహిణి. దాని పేరు సింహిక. అది సముద్రములో
నుండి ఆకాశముపై పోవు ని న్నాకర్షించి లాగినది. అప్పుడు నీకు సుగ్రీవుడు
చెప్పిన విషయంతో అది ఛాయాగ్రాహిణి అని తెలుసుకొన్నావు. మెంటనే నీవు
ప్రళయకాలములో అంతకంతకు దేహముపెంచు ఉగ్రమూర్తివలె నీ శరీరము
పెద్దది చేసినావు. అది దానినోరు నీశరీరాన్ని మించి పెంచింది. అట్లు దాని నోరు

పెంచగనే నీవు పెంచుతూ వచ్చి ఉన్నట్లుండి దాని కడుపులోనికి సూక్ష్మరూపమున దూకి వెళ్ళి, నీ శరీరాన్ని పెంచుతూ పైకి లాక్కుని పోయి, దాన్ని సముద్రములో విసరివేశావు. అట్టి నిన్ను వర్ణించెదను మారుతీ!

శా. మైనాకంబు నత్రికమించి, సురసన్ మన్నించి, యాసింహికా
ఖ్యానన్ రాక్షసిగ గీ టడంచి నడుమన్ గాలూద కస్తాదికిం
భానుం డేగకమున్నె, మారుతగతిన్ వారాశి నూఱామడన్
గ్గానిం జెందక దాటి తీవు సురసంఘం బెన్నఁగా మారుతీ. 25

25. మైనాకుడిని దాటి, సురసను గౌరవించి, సింహిక గర్వాన్ని రూపుమాపి చంపితివి. సముద్రముపై కెగరినప్పటినుండి మధ్య ఆగక సూర్యాస్తమయమునకు ముందే, సముద్రపు ఆవలి తీరమైన లంకాపురము చేరితివి. 'నూరామడల సముద్రమును వాయువు దాటినంత అవలీలగా' దాటి, అలసట చెందలేదు' అని దేవతలు మెచ్చునట్లు లంక చేరితివిగదా మారుతీ!

మ. అనఘా, భాస్కరు డొక్కమా ఋదయశైలాగ్రంబునం దుండి య
స్తనగాగ్రంబున కేగునంతకు సముద్యచ్ఛక్తి వేమాఱు బె
ల్చిన నక్కొండల రెండునుం దిరుగు తేజశ్శాలికిన్ నీకు చ
య్యన నూఱామడ దాటు తేమి విషయం, బస్తోకమే మారుతీ! 26

26. (ఎవ్వరు దూషించుటకు ఎట్టి) దోషములు లేనివాడా! సూర్యుడు తూర్పుకొండ నుండి పడమటి కొండ చేరునంతలోపల, వాటిమధ్య పెక్కుమా ర్గిటు నటు తిరుగు 'తేజశ్శాలివైన నీకు, ఒక నూరామడల దూరము దాటు టొక చెప్పదగిన విషయమా? మారుతీ!

మ. తతవేగంబున వార్ధి దాటి గడిమిం దద్యామ్యతీరస్థ ప
ర్వతముం జేరి నగోపమాననిజగాత్రవ్యాప్తి జాలించి, ని
ర్గతమోహుండగు యోగిభంగిఁ బ్రకృతిం బ్రాపించి, లంకాపురీ
స్థితసర్వంబును బోల జూచితివి గాదే దవ్వలన్ మారుతీ. 27

27. అంతటి వేగముతో సముద్రమును దాటితివి. దక్షిణతీరమున నున్న పర్వతమును చేరితివి. మోహమును విడిచిన యోగివలె కొండ వలె పెంచియున్న దేహాన్ని మామూలుగ చిన్నదిగ చేసితివి. అట్టి చిన్న శరీరముతో లంకా పట్టణము నంతనూ దగ్గరనుండే చూచితివి కదా మారుతీ!

- శా. పంకేజాసను శాసనంబున జయింపన్ రాక యశ్రాంతమున్
లంకాద్వారముఁ గాచియున్న కుపితన్ లంకన్ జయాంకన్ నిరా
తంక ప్రౌఢి నశంకముష్టిహతి చేతం దూలఁగాఁ బుచ్చి, వీ
రాంకగ్రామణివై వెలింగెడు నినున్ బ్రార్థించెదన్ మారుతీ. 28
28. బ్రహ్మదేవుని శాసనము ననుసరించి, లంక అనుపేరుగల రాక్షసి లంకాపుర
మును రక్షించుచున్నది. అది జయము తప్ప, అపజయము రుచి ఎరుగదు.
అట్టి గర్వముచే విఱ్ఱివీగు లంక, నిన్ను చూచి కోపము తెచ్చుకొనినది. నీవు
ఆరాక్షసిని పిడికిటిపోటుతో, నేర్పుగా పొడిచి ఓడించితివి. అట్టి వీరాగ్రేసరుడవైన
నిన్ను నేను ప్రార్థించుచున్నాను మారుతీ!
- శా. ప్రాచుర్యంబుగ చందురుండు కిరణవ్రాతంబు పైఁజల్లుచున్
సాచివ్యం బొనరింప యోగమహిమన్ మార్జాలమాత్రుండవై
నీచుల్ దైత్యులు చూడకుండ సతి నన్యేషింపగా శేముషీ
వైచిత్రిన్ వెన లంక డాసిన నినున్ వర్ణించెదన్ మారుతీ. 29
29. రాత్రిలో సీతను వెదకుచున్న నీకు, స్నేహితుని వలె చంద్రుడు తన పాలవన్నె
వెన్నెల చేత, సహకరించెను. నీవు యోగశక్తిచేత, పిల్లి అంతటి సూక్ష్మరూప
మును ధరించితివి. రాక్షసులకు కనబడకుండ, లంకాపురములో ప్రవేశించి,
వెదకిన నీ బుద్ధి కుశలతను, నేను వర్ణించు చున్నాను మారుతీ!
- శా. లంకానామనిశాటి నాకరణీఁ దూలం బుచ్చి యాప్రో లింకన్
గంకోలూక వశంబు గాగలదు నిక్కం బంచు వామాంఘ్రి ని
శ్శంకన్ ముందుగ బెట్టుచున్ సురభి శాంచద్రాజమార్గంబునన్
లంకాకాననవహ్నివై చనవె ధీరత్వంబునన్ మారుతీ. 30
30. లంక అను పేరుగల రాక్షసిని, ఈవిధముగ ఓడించితివి. మంచి వాసనలు
గుబాళించు లంకాపుర రాజవీధులలో, ఎడమకాలు ముందుపెట్టి వెళ్ళితివి.
ఎడమకాలు ముందు పెడుతూ “ఇంతవైభవముగ వాసనలు వెదజల్లు లంక,
రాబందులు, గుడ్లగూబలకు వశము కాగలదు” అని పలికి, లంక అను అడవిని
కాల్పుటకు పుట్టిన అగ్నివలె, నీవు లంకాపురము లోనికి వెళ్ళితివి కదా మారుతీ!

శా. నానావర్ణవికారరూపులను నానావేషులన్ దైత్యులన్
నానాఘోరశరీరులం గనుచు నానాగుల్మముల్ జూచుచున్
నానావాద్యరవంబులన్ వినుచు, విన్నాణంబుగా రాఘవో
ర్యనాధప్రియపత్ని భూమిసుత నన్యేషింపవే మారుతీ. 31

31. అనేక శరీరవర్ణములు, అనేక మనోవికారములు కలిగిన రాక్షసులను, అనేక వేషములు ధరించిన రాక్షసులను, భయంకరశరీరములు అనేకములు కలిగిన రాక్షసులను, చూచితివి. ఇట్లు, అనేక విధములుగా రక్షణచేయుచున్న రాక్షస రక్షక భటులను, చూచితివి. అనేక రకములైన వాద్యరవములను, వినుచుంటివి. అట్లు చూచుచు, వినుచు, శ్రీరాముని ధర్మపత్ని సీతాదేవిని, ఎంతో చాతుర్యముగ వెదకుచుంటివి కదా మారుతీ!

శా. సాహంకారత దానవుల్ సలుపు వీరాలాపముల్ గాంత లు
త్సాహం బౌప్పుగఁ జేయు గానములు మంత్రజ్ఞాసురప్రేరిత
స్వాహానాదము లాలకింపుచు నవాచ్యం బీపురీవైభవం
బాహా! చిత్ర మటంచు మెచ్చుకొనవే స్వాంతంబునన్ మారుతీ. 32

32. వీరగర్వంతో రాక్షసులు చేసే వీరాలాపములు, పరవశమున రాక్షసస్త్రీలు పాడు పాటలు, అగ్నియందు హవిస్సు వేస్తూ “స్వాహా” అని నాదయుక్తముగ మంత్రవేత్తలు పలుకు శబ్దములు వినుచు “అహా! ఈ పట్టణవైభవము, ఎంత చిత్రము! వర్ణింప శక్యముకాదే” అనుకొంటూ నీమనస్సులో మెచ్చుకొంటివి కదా మారుతీ!

మ. వరుసన్ గ్రంతలు రచ్చచావడులు భాస్వచ్చైత్యముల్ భూరిగో
పురముల్ మేడలు పుణ్యవీధులగముల్ భూమిగృహశ్రేణులున్
హరిజిత్కుంభ నికుంభులున్ శుకుడు, యూపాక్షాసురుం డాదియౌ
సురవిద్యేషుల చారుమందిరములన్ శోధింపవే మారుతీ. 33

33. సందుత్రోవలు (క్రంతులు), సభచేయుచావడులు (కొలుపుకూటములు), ప్రకాశించు మంటపములు (భాస్వత్చైత్యముల్), పెద్దగోపురములు మేడలు, దేవాలయముల, పుణ్యనదులకు దారితీయు వీధులు (పుణ్యవీధులగముల్). భూగర్భ గృహములు వరుసగా చూచితివి. ఇట్లు ఇంద్రజిత్తు, కుంభ, నికుంభ, శుక, యూపాక్ష రాక్షసుల సుందరమందిరములను వెదకితివి కదా మారుతీ!

మ. చలమొప్పన్ దశకంఠరాక్షసనివేశంబుం బ్రవేశించి యుం
దు లతామందిరముల్ దివాగృహకముల్ తోరంపుక్రీడాగృహం
బులు, చిత్రావసదంబులున్ మణిగృహంబుల్ చారుశయ్యాగృహం
బులు వీక్షింపుచు నంతటన్ వెదకవే భూపుత్రికన్ మారుతీ. 34

34. సీతాదేవిని వెదుకుతూ, రావణమందిరము లోనికి వెళ్ళితివి. తీగలతో చుట్టుకొని
యున్న (వెలుగులేని) మందిరములు, పగటి వెలుగు వలె నున్నగదులు
(దివాగృహకములు) విలాసమందిరములు, చిత్రశాలలు, మణిమందిరములు,
సుందరపడకగదులు చూచుచు సీతాదేవి కనబడునేమో యని అంతట వెదకి
తివి కదా మారుతీ!

మ. నలువొప్పం గమనీయ పుష్పకవిమానంబుం దగం జూచి యు
జ్వల నానావిధధూపవాసనలు దివ్యసక్కుగంధంబు లిం
పలరారం బ్రయబంధునిం బలె సముద్యత్ప్రీతి రమ్మంచు నిం
జెలిమిం బిల్వంగ నేగుదెంచినక్రియన్ జెంతం గుబాళింప ద
ద్విలసద్దివ్యగృహంబు జేరితివి కాదే మెల్లనన్ మారుతీ. 35

35. మారుతీ! నీవు సుందరమైన పుష్పకవిమానమును, బాగుగ చూచితివి. అది
చూచునపుడు, సాంబ్రాణి, అగరువత్తులు మొదలైన ధూపవాసనలు, దివ్యము
లైన పువ్వుల నుండి వచ్చే మంచి వాసనలు, ప్రయబంధువులను ప్రీతితో రమ్మని
పిల్చినట్లు, నిన్ను పిలిచినవి. ఆపిచిన వాసనలతో రావణుని దివ్యమందిరమును,
మెల్లగా చేరితివికదా, మారుతీ!

మ. అమరాంతికిఁ బ్రీతిగా వివిధవాద్యధ్వనముల్ చేసి పా
నమదావేశము చేత మైమఱచి నానాచేల భూషాఢ్యలై
క్రమతన్ జాల్గొని సుప్తవాహినుల లీలం గూర్చు కాంతానికా
యముల న్గొని ధర్మలోపభయముం బ్రాపించి నీ వాత్మలో
విమలప్రజ్ఞాన కేల శంక? యని యన్వేషింపవే మారుతీ. 36

36. రావణప్రీతి కొరకు అనేక వాద్యములను వాయిచి, తాగిన మద్యంతో ఒళ్ళు
మరచిన స్త్రీలను, చూచితివి. ఆస్త్రీలు, అనేక రకములైన చీరలు, ఆభరణములు
ధరించి, బారులుతీరి నిదురించుచున్న కదలికలేని నదులవలె పరుండి ఉండిరి.

అట్టిస్త్రీలను చూచి “నిదురించుచున్న పరస్త్రీల గోష్ఠ్యమర్కములు చూచితిని
కనుక ధర్మలోపము కలుగ చున్నది” అను భయమును పొందితివి. అంతలోనే
తేరుకొని “అన్ని ఇంద్రియముల ప్రవర్తనకు కారణము మనస్సు. మనస్సుతో
ఇంద్రియము కలిసి నపుడే, దోషములు గలుగును. నామనస్సు కామపు చూపుతో
పరస్త్రీలను చూడలేదు. సీతాదేవిస్త్రీ. స్త్రీలను స్త్రీలలోనే వెదుకవలె. నేను
మలినము లేని మనస్సుతో, ఈస్త్రీల నందరినీ చూచితిని. కనుక ఎట్టి
ధర్మలోపము ఉండదు” అని నిశ్చయించి, సీతాదేవిని వెదకితివి కదా మారుతీ

మ. కమనీయోన్నత పుష్పతల్పముపయిం గన్మాసి గుర్వెట్టు పం
క్తిముఖున్ నీలఘనాభదేహు గని తత్తేజంబునన్ రత్నచదీ
పములం దద్భూహ మెల్ల వెల్లు చునికిన్ భావంబునన్ మెచ్చుచున్
సముదంచద్గతి నచ్చటన్ వెదకవే క్షాపుత్రికన్ మారుతీ. 37

37. ఎత్తైన పువ్వుల పరుపుమీద నల్లని దేహపు రావణుడు గురకలు పెట్టి నిద్రించు
చుండెను. రావణుని దేహ కాంతి చేతను, శ్రేష్ఠమైన (రత్న) దీపముల చేతను
రావణుడు పండు కొనిన గదియంతయు వెలుగు చుండెను. దానికి మెచ్చు
కొనుచు, సీతాదేవి నక్కడ చక్కని పద్ధతిలో వెదకితివి కదా మారుతీ!

మ. సరసాన్నంబులు పక్వమాంసచయముల్ సౌరభ్య సువాసిత
స్ఫురదుచ్చావచ మద్యపూరితఘటంబుల్, మాల్యముల్ నిద్రితా
సురకాంతల్ గల పానశాల గని యచ్చో రాఘవ ప్రేయసిన్
సురకాంతాసదృశన్ విదేహతనయన్ శోధింపవే మారుతీ. 38

38. మెత్తగా ఉడికిన రుచికరములైన అహరములు, బాగుగ ఉడికిన మాంసపు
ముక్కలు, రకరకములైన సువాసనలను కలిగిన మద్యములు కలిగిన మధు
పాత్రలు, పూలదండలు, నిద్రించుస్త్రీలు ఉన్న పానశాలను చూచితివి. అక్కడ
నీవు దేవకాంతవంటి తేజస్సుకలిగిన సీతాదేవి కొరకు వెదకితివి కదా మారుతీ!

మ. అరవిందోత్పల కైరవోదరమరందాస్యాదనోన్మత్తబు
భరమాలా పరిషన్మనోజ్ఞమధురధ్యానాభిరంజిత్ సరో
వరతీరంబులఁ బుష్పపల్లవ ఫలవ్రాతాగ్రధాతీరుహో
త్కరమూలంబుల నేర్పునన్ వెదకవే ధాతీసుతన్ మారుతీ. 39

39. తెల్ల తామరల, నల్లకలువపూల, తెల్లకలువపూలలోని తేనెను త్రాగి మత్తెక్కిన
తుమ్మెదల గుంపు, వీనుల విందైన మధురధ్వనులు చేయుచుండెను. అట్లు
విలసిల్లు సుందరసరోవరతీరములందు పూచిన పూలు, చిగుళ్లు, పండ్లు కలిగిన
చెట్ల మూలములందు సీతాదేవికొరకు వెదకితివి కదా మారుతీ!

శా. ఈలీలన్ దశకంఠపట్టణములో నేపారఁగాఁ బెక్కు చం
దాలు గే లిడునంత భూమితల మైనం దప్పకుండంగ నీ
వాలోకించి మహీజఁ గానక నిజస్వాంతంబులోఁ గొంతసే
పాలోచిపవె స్వామికార్యఘటనావ్యాపారమున్ మారుతీ. 40

40. రావణుని లంకాపురమున చేయిపెట్టునంత భూమి నైన వదల కిట్లు సీతాదేవిని
వెదకితివి. అవిశాల నగరమున సీతాదేవి కనబడలేదు. అప్పుడు శ్రీరామ
కార్యము నెరవేర్చుటకు చేయవలసిన పనులను నెమరువేసుకొంటివి కదా
మారుతీ!

శా. కంటిం జారణ సిద్ధ కిన్నర మరు ధ్గంధర్య కాంతావళిన్
గంటిన్ మానవయోషలన్ బవనభుగ్రామా లలామంబులన్.
గంటిన్ సర్వనిశాచరప్రమదలన్ గంటిం బురంబుందు నే
మెంటం జానకిఁ గాననైతి నని నిర్వేదింపవే మారుతీ. 41

41. 'రాక్షస, చారణ, సిద్ధ, కిన్నర, దేవతలు, గంధర్య మానవ, నాగస్త్రీల సుందరను
చూచితిని. కానీ సీతాదేవి ఎక్కడ కనబడలేదే' అని చింతపడితివి, కదా, మారుతీ!

శా. ఈలంకాపురరాజ మందుగల చో ట్లెల్లన్ సమగ్రంబుగా
నాలోకించితి నింక నొక్కవన మీయంతఃపురాభ్యాసము
దాలేభేషవనంబుమాడ్కిఁ గడు హృద్యంబై రహిం గ్రాలెడిన్
బాలారత్నము నచ్చటన్ వెదకెదం గా కంచు డెందాన నీ
వాలోచించి రయంబు మీరఁ జనవే యచ్చటికిన్ మారుతీ. 42

42. ఈలంకాపుర మందుగల చోటు లన్నిటినీ పూర్తిగా చూచితిని. ఇంకచూడక
మిగిలినది రాజాంతఃపురములో నున్నతోట. అది దేవేంద్రుని సుందనవనమువలె
నేత్రములకు, మనస్సునకు ఆనందము కలిగించుచున్నది. సీతాదేవి నక్కడ
వెదకెదను గాక, అని నీమనస్సులో అలోచించి, అచ్చటికి వెళ్ళితివి కదా మారుతీ!

మ. వనముజ్జుండలిఁ జొచ్చుచంద్రుని గతిన్ బ్రచ్చన్నవేషంబుతో
వనముం జొచ్చి లతాగృహోత్కర తరువాతంబులన్ దీర్ఘికల్
ఘనసౌధంబులు చూచుచున్ జని మరుత్కల్పిండ్లవై శింశుపా
ఖ్యనగారోహణ మాచరించితివి గాదా నేర్పునన్ మారుతీ. 43

43. మేఘమండలములోపల వెళ్ళి కనరాని చంద్రుని వలె కప్పబడిన (మారు)
వేషముతో ప్రవేశించి, తీగలచే గది వలె అల్లుకొనిన పొదరిండ్లు, చెట్లగుంపులు,
దిగుడుబావులు, పెద్ద భవనములు చూస్తూ శింశుప అను చెట్టుపైకెక్కి, ఆకుల
గుబురున కనబడని వాయుదేవుని వలె ఆశోకవనమున దాగియుండివి కదా
మారుతీ!

మ. తరుణిం గ్రీష్మగభస్తి, తప్తలతచందానన్ రహిన్ వాడి భీ
కరదైత్యాంగన లాడు మాటలకు నాకంపించుచున్ సారెకున్
జిరభక్తిన్ రఘురామ, రామ, యన్ముచుం బేర్కొంచు శోకార్తయై
తరుమూలంబున నున్న జానకిని, సందర్శింపవే మారుతీ. 44

44. ఎండాకాలపు సూర్యుని కిరణముల వేడికి వాడిన తీగవలె, వాడిన ముఖముతో
మంచి యౌవనవయస్సున నున్న సీతాదేవిని, చూచితివి. భయంకరమైన
రాక్షసస్త్రీలు సీతాదేవిని, భయపెట్టుటను కూడ, చూచితివి. ఆ బెదరింపులకు
వణుకుచు 'రఘురామ! రామ!' అనుచు దీనముగా చెట్టు మొదలున పలుకు
చుండిన, సీతాదేవిని చూచితివికదా మారుతీ!

మ. కమనీయాకృతి శింశుపాఖ్యతరుశాఖాపర్ణలీనుండవై
యమరారాతి దశాస్య డన్న కటుకూరాలాపముల్ రాక్షస
ప్రమదల్ వల్కు దురుక్తు లంత త్రిజటాస్వప్నప్రకారంబు న
య్యమ గావించు విలాప మంతయును నీ వాలింపవే మారుతీ. 45

45. మనోహరమైన ఆకారముతో శింశుప అను చెట్టు కొమ్మ చాటున ఎవ్వరకు
కనబడకుండ దాగియుండివి. చెట్టుకింద రావణుడు సీతాదేవితో పలికిన చెడ్డ
మాటలు, త్రిజట అను రాక్షసస్త్రీ కలలో చూచి డిప్పిన రావణుచావు శ్రీరామ
జయము వింటివి. అకష్టములను భరించుచు సీతాదేవి చేసిన విలాపము
నంశయు శ్రద్ధగా వింటివి, చూచితివి, కదా మారుతీ!

శా. రామాధీశుడు తండ్రి పంపున మహారణ్యోర్వికిన్ వచ్చె ని
ష్కామం దత్తుతి సీత బల్మిఁ గొని వీకం బోయె బంక్త్యాన్యుఁ డా
రామన్ వే వేదకంగ నేను జలధిన్ లంఘించి శోధించి యి
చ్చో మన్మాతను గంటి మంటి ననుచున్ శ్రోత్రానుకూలంబుగా
వేమాటున్ మధురంబుగాఁ బలుకవే విన్నాణ్ణివై మారుతీ. 46

46. 'తండ్రి దశరథుని మాటను గౌరవించి, రాముడు దండకారణ్యమునకు వచ్చెను
ఏ కోరికలు లేని సీతాదేవిని రావణాసురుడు బలవంతముగా ఎత్తుకొని పోయెను.
ఆ సీతాదేవిని వెదకుచు సముద్రము దాటి లంకాపట్టణము నంతను బాగుగ
వెదకితిని. ఇక్కడ మాతల్లిని చూచి బ్రతికితిని' అని సమయమునకు తగినట్లు
మధురముగ నేర్పరితన ముట్టిపడునట్లు గానము చేయునట్లు పలికితిని కదా
మారుతీ!

మ. ఇది సంధింపఁగ వేళ యంచుఁ గడఁకన్ వృక్షంబు వేడిగ్గి య
మ్మదిరాక్షీమణి మ్రోల నిల్చి పతి సేమం బంతయుం జెప్పి త
ద్యదనాద్యాకృతి చిహ్నముల్ దెలిపి విశ్వాసంబు పుట్టించి దీ
ప్యదనర్థాంగుళిముద్రకం గుఱుతుగా నర్పింపవే మారుతీ. 47

47. సీతాదేవి కెదురుగా నిల్చి మాట్లాడుట కిది సరియైన సమయమని తలచితివి.
శింశుప చెట్టుపై నుండి మెల్లగ దిగివచ్చితివి. సీతాదేవి ముందు నిలచితివి.
శ్రీరామ లక్ష్మణుల క్షేమసమాచారము పూర్తిగా తెలిపితివి. శ్రీరాముని అకారము
గుర్తులు, రూప, గుణ, ప్రమాణ విశేషములతో వర్ణించి చెప్పితివి. నీవు రామ
ధూతవు అని సీతాదేవికి విశ్వాసము పుట్టించితివి. శ్రీరామ నామాంకితమైన
రత్నాంగుళీయకమును గుర్తుగా సమర్పించితివి కదా మారుతీ!

మ. అతి సూక్ష్మాంగుడ వీవు నన్నుఁ గొని యాయంభోనిధిం దాటి యే
గతి పోవం గల వంచు సీత. పలుకం గౌతూహలం బొప్పు న
ప్రతిమానామర్శల సన్నిభ శరీరం బర్మిలిం జూపి యా
క్షితికన్యామణి కద్భుతంబు ముదముం గీల్కొల్పవే మారుతీ. 48

నీవు అతिसూక్ష్మమైన దేహము కలవాడవు. దాటి పోవలసినది అపారమైన
సముద్రము. నన్ను మోసుకొని, సముద్రమంతా దాటి ఎట్లు పోగలవు ? అని
సీతాదేవి తన సందేహమును తెలిపెను. అప్పుడు నీవు, నీ సూక్ష్మరూపమును,

సాటిలేని మేరువర్యత మంతదిగా, చేసి చూపితివి. అప్పుడు సీతాదేవి ఆశ్చర్యము, సంతోషము ఒకే సమయమున కనబరచెను కదా మారుతీ!

మ. ప్రమదం బొప్పుగ సీత యిచ్చిన శిరోరత్నం బొగిన్ సంగ్రహించి మహాత్ముం డగు రాము నిచ్చటికి నే శీఘ్రంబునఁ దోడి తెత్తు మదిన్ శోకముఁ దక్కియుండు మని యెంతో భక్తితో నూరడించి, మహిన్ సాగిలి మ్రొక్కి గైకొనవె యాశీర్వాదముల్ మారుతీ. 49

49. సీతాదేవి సంతోషముతో యిచ్చిన శిరోరత్నమును తీసుకొంటివి. దానిని తీసుకొని 'మహాత్ముడగు శ్రీరామచంద్రమూర్తిని మెటనే యిక్కడకు తీసికొని వచ్చెదను. దుఃఖము విడువుము, అని భక్తి, వినయములతో ఓదార్చితివి. అంతేకాక సీతాదేవికి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి దీవెనలను పొందితివి కదా మారుతీ!

మ. జనకత్మాపతిపుత్రిచేఁ దగ ననుజ్ఞాతుండవై 'యూరకే జన నేలా, దశకంఠదైత్యునకు మత్సామర్థ్య మొక్కింత జూప నగుం గా' కని తండ్రివోలె నతిరంహం బర్మిలిం దాల్చి గ్రద్దన నదైత్యుని ప్రాణతుల్యవన ముత్పాటింపవే మారుతీ. 50

50. ఊరక సీతాదేవి సందేశమును తీసికొని వెళ్ళుటవలన ప్రయోజనమేమి? రావణునకు నాసామర్థ్యము కొంత తెలియజేసి, రావణుని బలము, దుర్గబలము తెలిసి కొని పోవలెను, అని అనుకొంటివి. ఆ విషయసేకరణకై వాయుదేవునివలె వేగబలమునుచూపి రావణుని ప్రాణతుల్యమైన అశోకవనములోని చెట్లనన్నింటిని పీకివేయ గడంగితివి కదా మారుతీ!

మ. అనురాధీశ్వరుఁ డవ్వీధంబు విని కట్టల్కాన్ రణార్థం బశీతినహ్నంబులఁ గింకరాఖ్యుల మహాతేజః ప్రభావాధ్యులన్ వెనఁబుంపన్ విలయాంబుదంబు కరణిన్ మిన్నంది గర్జించి దీమన మొప్పుం దగ వారినెల్లఁ గడిమిన్ మర్దింపవే మారుతీ. 51

51. నీవు చేసిన వనభంగమును రావణుడు విని, మండిపడి, ఎనుబదివేల మంది మహాబలవంతులగు కింకరులను పంపెను. నీవు వారిని చూసి, ప్రళయకాలపు మేఘమువలె గర్జన చేసితివి. ఆ రాక్షసులకు భయము పుట్టిన ట్లాకాశము తాకునంతగా పెరిగి, ధైర్యసాహస పరాక్రమములతో విజృంభించి, వారినందరను చంపితివి కదా మారుతీ!

శా. వప్రంబుల్ బడఁగూల్చి బల్విడి నభోభాగంబుతో రాయు చై
త్యప్రాసాదముఁ గూలఁ దన్ని విపులస్తంభంబుచే బాహున
త్వప్రావీణ్య మెలర్చఁ దద్యనముఁ ద్రత్రాసాదముం గాచు దే
వప్రద్యేమల నెల్ల దారుణగతిన్ భంజింపవే మారుతి. 52

52. గోడలుపడగొట్టి, అకాశమునంటియున్న చైత్య ప్రాసాదమును కూలదన్నితివి.
పెద్దస్తంభమును చేతపట్టుకొని, నీ భుజబలకుశలత చేత ఆ వనమును,
వనములోని చైత్యప్రాసాదమును రక్షించు రాక్షసుల నందరను, దారుణగతి
చంపితివి కదా మారుతీ!

శా. శైలోత్పాటన దక్షిణుం డగు నభస్యత్పుత్రుఁడన్ జన్యవి
ద్యాలొలుండగు రామభద్రునకు నే దాసుండ సుగ్రీవునిన్
వాలాయంబు భజించువాఁడ హనుమన్నామంబునం బొల్తు భూ
పాలుం డంపఁగ భూమిపుత్రఁ బరికింపన్ వచ్చితిన్ గ్రవ్యభు
క్కాలుండన్ జనుతెండు పోరి కని లంకం జాటవే మారుతి. 53

53. 'కొండలను పెళ్ళగించు నేర్పుగల వాయుదేవుని కుమారుడను. యుద్ధవిద్యలో
అరితేరిన శ్రీరామచంద్రునకు దాసుడను. ఎల్లప్పుడు సుగ్రీవుని కాచియుండు
వాడను. హనుమంతు డనుపేరున పిలువబడువాడను. శ్రీరాముడు పంపగా
సీతాదేవిని వెదుకవచ్చితిని. మాంసము తిను రాక్షసుల పాలిటి యముడను.
యుద్ధమునకు రండు' అని లంక మార్కొగునట్లు చాటితివి కదా మారుతీ!

మ. కడఁకన్ రావణప్రేరితుం డగుచు వీకన్ జంబుమాల్యాభ్యుదై
త్యుండు సేనాయుతుడై రణంబునకుఁ దొడ్డో డాసినన్ వానిఁ బ
ల్విడి భాన్యత్పరిఘాయుధంబున బలోపేతంబుగా నాజిలో
గడిమిం జంపి యుగాంతమేఘముక్రియన్ గర్జింపవే మారుతి. 54

54. రావణప్రేరితుడై జంబుమాలి అను పేరుగల రాక్షసుడు సైన్యముతో కూడ
వచ్చెను. మెటనే అతనిని, అతని సైన్యమును పరిఘ అను ఆయుధముతో
చంపి ప్రళయకాల మేఘమువలె గర్జించితివి కదా మారుతీ!

మ. మరుసన్ దారుణ సప్త మంత్రితనయుల్ బాహుబలం బొప్ప బు
దుర వైశ్వానర సప్తహేతులన దోడ్తో వెల్లుచున్ డాసినన్
కరులం గన్న మృగేంద్రులీల పెనుకిన్నం బొంగి యద్దెత్తుల
స్థిరసత్వంబున ద్రుంపవే కలన నిశ్శేషంబుగా మారుతీ. 55

55. దారుణముగా యుద్ధము చేయగలరని ప్రసిద్ధి కెక్కినవారు ఏడుగురుమంత్రీ
కుమారులు. వారు తమ బలనేర్పును ప్రదర్శిస్తూ, వైశ్వానరుడు (విశ్వమును
దహింపగలవాడు) అనిపేరు కలిగిన అగ్నిదేవుని మండిపడు ఏడుజ్వాలలా
అనునట్లు, నిన్ను సమీపించిరి. నీవు వెంటనే, ఏనుగులను చూచి ఉప్పొంగు
సింహమువలె, పెద్దకోపముతో విజృంభించితివి. నీ నిలకడ కలిగిన బలముచే,
ఆ ఏడుగురు మంత్రీకుమారులలో సోకరైన మిగులకుండ, యుద్ధముచేసి
చంపితివి కదా మారుతీ!

మ. దురితాత్ముల్ దశకంతుపంపున మదాంధుల్ పంచసేనాగ్రగుల్
పరుషోగ్రాస్త్రము వేయుచుం గదియఁ గాలం గేల మర్దించి భీ
కరభంగిన్ పరిమార్చి తోరణ విటంకస్థుండవై, వెండి దు
ష్కరదైతేయ సమాగమంబు మదిలోఁ గాంక్షింపవే మారుతీ. 56

56. విరూపాక్షుడు, యుపాక్షుడు దుర్ధరుడు, ప్రఘనుడు, భాసకర్ణుడు అని పేరుక
లిగిన పాపాత్ములు, బలమదముచే కన్నుగానని వారు. అట్టి ఐదుగురు సేనా
నాయకులను, రావణుడు నీ మీదికి పంపెను. వారు తీక్షణముగ బాధించు
భయంకరాస్త్రములను వేయుచు, నిన్ను సమీపించిరి. నీవు వారిని కాళ్ళతో,
చేతులతో, పొడి చేసి భీకరముగా చంపితివి. మళ్ళీ ఏమి తెలియని అమాయకుని
వలె, తోరణ స్తంభమెక్కి, రాక్షసుల రాక కెదురుచూచుచు కూర్చింటివి కదా
మారుతీ!

శా. అక్షీణస్ఫుట బాహుశౌర్యుఁడు మహాహంకారుఁడున్ దైత్యహ
ర్యక్షుం డక్షుఁడు డాయఁ దార్క్ష్యుఁ డహిన ట్లవ్వాని పాదంబులన్
దక్షత్యంబునఁ బట్టి యెత్తి వడి మింటన్ బల్కరుం ద్రిప్పి జ
న్యక్షోణిం బడవైచి చంపవె బలౌద్ధత్యంబునన్ మారుతీ. 57

57. మహా అహంకారుడు, సింహపరాక్రముడు అయిన అక్షుడను పేరుగల రావణుని
కుమారుడు, నిన్ను సమీపించెను. నీవు పాములను కాళ్ళతో తన్నికొని పోవు

గరుత్మంతుని వలె, అక్షుని కాళ్ళు పట్టి పలుమా ర్లాకాశమున త్రిప్పి బలముగ యుద్ధభూమిని విసరివేసి చంపితివి కదా మారుతీ!

మ. జనితామర్షణుఁ డింద్రజిత్తు సకలాస్త్రజ్ఞుఁడు బ్రహ్మాస్త్రబ
ద్ధునిఁ గావింప వరప్రభావమునఁ దోడ్తో బంధముక్తుండవై
దనుజేంద్రుం గని వానితో విభుని దోర్ధర్పంబు సర్వంబు దె
ల్పనగుం గాకని బద్ధు డైనపగిదిన్ వర్తింపవే మారుతీ. 58

58. అస్త్రముల నన్నిటిని తెలిసి ఇంద్రుని జయించిన ఇంద్రదిజిత్ అను రావణుని కుమారుడు, కోపోద్రేకముతో రెచ్చి వచ్చి నిన్ను బ్రహ్మాస్త్రబద్ధుని చేసెను. నీవు బాల్యమున పొందిన వరము చేత, బంధమునుండి విముక్తుడ వైతివి. కానీ రావణుని చూచుటకు, రావణునకు శ్రీరాముని బలపరాక్రమ మంతయు తెలు పుటకు అస్త్రబద్ధుడైన వాని వలె నటించితివికదా మారుతీ!

మ. దితిజాధీశుని మ్రోల నిల్చి వెన దత్తేజంబు రూపంబు సుం
స్థితి సర్వంబును బోలఁ జూచి యహహ తేజస్వి యౌ వీని యుం
దతి దౌష్ట్యం బిది లేక యున్న సురలోకాధీశ్వరత్వంబు స
మ్మతి నొందం దగ నర్హుడంచు మదిలో భావింపవే మారుతీ. 59

59. సకల రాక్షసపరివారముతో ఇంద్రజిత్తు, నిన్ను రావణుని ముందుకు తీసికొని వెళ్ళెను. నీవు రావణుని తేజస్సు ఆకారము, అన్నిరకముల రీతి చూచి“అహ! ఇంత తేజోసంపన్నుడైన వీనియందు ఈ దుర్మార్గము లేకుండిన దేవేంద్రపదవి కర్హుడగు కదా!” అని మనస్సులో మెచ్చుకొంటివి కదా మారుతీ!

మ. భవదీయాకృతియున్ బ్రతాపమును శుంభద్వీర్యముం గాంచి దై
త్యవిభుం డీతఁడు కీశమాత్రకుడుఁగాఁ డాదిత్యులుం బంపఁగా
భువిఁగీశాకృతిఁదాల్చి వచ్చిన మహాభూతం బగుం గానిచో
దివిజారాతులఁ జంపునే యనుచుఁ జింతింపండోకో మారుతీ. 60

60. నీ ఆకారము, తేజస్సు బలపరాక్రమములు చూచి రావణుడు “ఇతడు వానర మాత్రుడు కాడు. దేవతలు పంపగా వానర రూపము ధరించి భూమిపై కొచ్చిన పెద్దభూతమేమో! కానిచో, దేవవిరోధులైన రాక్షసులను చంపునా?” అని చింతిం చెను కదా మారుతీ!

శా. 'ఓరి రావణ! నేను రామన్యపవంశోత్తంసుదానుండ నా
శూరాగ్రేసరుపత్ని నీవు వనిలో జోరుండవై తెచ్చి త
న్నారీరత్నము నిమ్ము రాఘవునకున్ గాకున్న నీ మింక త
ద్వోరాస్త్రంబులఁ జత్తు వాజి' నని నీతుల్ దెల్పువే మారుతి. 61

61. "ఓరే రావణా! ప్రజలను ధర్మముగ పాలించు రాజవంశమునకు చెందిన,
శ్రీరామునకు దాసుడను. ఆవీరశ్రేష్ఠుని ధర్మపత్ని సీతాదేవిని, అడవిలో దొంగ
తనముగ తెచ్చితివి. ఆ సీతాదేవి మామూలు స్త్రీ కాదు సర్వస్త్రీలలో రత్నము
వంటిది. కావున శ్రీరాముని ఘోరఅస్త్రముల ప్రభావమున నీవు చత్తువు" అని
నీతిమాటలు చెప్పితివి కదా మారుతీ!

శా. "బాలారత్నము సీత ముచ్చి లిటు నీ పాలింటికిన్ మృత్యు వం
చాలోచింపక దెచ్చి తింత కెప్పుడో యద్దేవి కోపానల
జ్వాలాళిం బడి భస్మమై చనక సప్రాణుండవై యుండుటల్
చాలన్ చిత్రము భర్తచే యగలన నిన్ జంపింప నిందాక ని
ట్లాలస్యం బొనరించె నం చనవె దేవారాతితో మారుతి.

62. "ఎప్పుడు పదునారేండ్లప్రాయమున కనుపట్టుస్త్రీ బాలారత్నము. అట్టిబాలలలో
శ్రేష్ఠమైనది సీతాదేవి. అట్టి సీతాదేవిని దొంగతనముగ తెచ్చుట నీపాలిటి
మృత్యువును కొనితెచ్చుకొనుట" అని ఆలోచించి తెలిసికొనలేక తెచ్చితివి. ఆమె
కోపాగ్నిలో పడి, యింతకుముందే భస్మమై యుండవలసినది. అట్లు చావక,
నీవు ప్రాణముతో యుండుట మిగుల ఆశ్చర్యము. బహుశః తన భర్త శ్రీరామ
చంద్రునిచే యుద్ధమున చంపింపవలెనని, ఆలస్యము చేయుచున్నట్లున్నది' అని
చెప్పితివి కదా మారుతీ!

మ. "ఖల దైత్యాధమ! జానకీసతిని నీ కంఠస్థశాతాసిగాఁ
దలపై బడ్డ మహాశనిచ్ఛదముగాఁ దాలుస్థితోద్యద్ధలా
హలముంగా వసనాంచలగ్రథిత దీప్తాగ్నిస్ఫులింగంబుగా
తలప న్నేరక దెచ్చి తీ వని రహిన్ దర్శింపవే మారుతి. 63

63. "నీచ! రాక్షసాధమ! సీతాదేవిని నీ గొంతుమీది పదునైన కత్తిగా, నీ నెత్తిమీద
విరుచుకపడిన పిడుగుగా, నీ దవడలో వ్యాపించుచున్న హాలహల విషముగా,

నీ వస్త్రపు అంచున అంటుకొని వ్యాపించుచున్న అగ్నికణముగా తెలిసికొన లేక తెచ్చితేవి.” అని నీవు బెదరింపలేదా మారుతీ!

మ. తరమే నీకిక నెందుబోయిలవు పాతాళంబులో డాగినన్
శరధిం జొచ్చిన మిన్నుఁ బ్రాకిన దశాస్యా! వ్రజి వ్రజాభ భీ
కరబాణంబుల నీశిరంబు లనిలో ఖండించి యా కాకుత్స్థుఁ డా
వరవర్ణన్ గొనిపోవు నిక్క మనుచున్ వాదింపవే మారుతీ. 64

64. “ఇంక తప్పించుకొని పోవుట నీతరమా? ఎక్కడికి పోగలవు? శ్రీరామచంద్రునికి భయపడి పాతాళలోకమున దాగినను, సముద్రములో ప్రవేశించి దాగినను (చొచ్చినను), అకాశమున కెగరి ఎచ్చటైన దాగినను (అనగా ముల్లోకములలో ఎక్కడ దాగినను) శ్రీ రాముని బాణములనుండి తప్పించు కొనలేవు. శ్రీరాముడు నీ శిరస్సును వ్రజాయుధము వంటి భయంకరబాణములతో ‘ఖండించి, సీతా దేవిని తప్పక తీసికొని పోవును. ఇది జరుగబోవు నిజము. తెలుసుకో” అని శాంతియుతపరిష్కారమునకై వాదింపవే మారుతీ!

మ. దశకంఠాసుర పుణ్యసాధ్యయగు సీతం గానలో దొంగవై
పశుబుద్ధిం గొనితెచ్చి నందు కిప్పుడే బుధించి ముష్టిన్ త్వదు.
గ్రశిరంబుల్ వెన వ్రక్కలింప నగు నారామాజ్ఞ లే కున్ని దు
ర్దశ నొందింపక యోర్చి యుంటి ననుచుం దర్జింపవే మారుతీ. 65

65. “రావణా! పుణ్యసాధ్యయైన సీతాదేవిని, అలోచింపక పశుబుద్ధితో దొంగతనము చేసి తెచ్చితివి. కనుక నిన్ను బుధించి, నీ మండిపడే (ఉగ్ర) తలలను నాపిడికిట పగులగొట్ట గలను కాని శ్రీరాము డామాట చెప్పనందున, నీ కా దుర్దశ పట్టింపక ఊరకుంటిని” అని రావణుని బెదరించితివి కదా మారుతీ!

మ. దనుజాధీశుఁడు నీదువాలమునకున్ తైలార్ద్రచేలంబు లొ
య్యనఁ జూట్టించి కొనన్ కృశాను నిడి దేవారాతు లివ్వనరుం
గొని ప్రోలంతయుఁ ద్రిప్పు డంచుఁ బలుకన్ ఘోషింపుచున్ దైత్యుల
ట్లానరింపన్ బురి గుప్తికర్మము తదుద్యోగంబు వీక్షింపఁ బె
ల్చిన దత్కర్మ మొకింత సేపు మదిలో నైరింపవే మారుతీ. 66

66. రావణుడు గుడ్డలు నూనెలో తడిపించి, నీతోకకు చుట్టించెను. దానికొనకు నిప్పుపెట్టించి “ఈ వానరుని పట్టణ మంతా త్రిప్పుడు” అనిరాక్షసులతో చెప్పెను. రాక్షసులు ఘోషచేయుచు అట్లు తీసికొని పోయిరి. లంకాపురరక్షణరహస్యములు చూచు అవకాశము కలిగినందుకు, కొంతసేపు వారు చేసిన దుష్కార్యములను మనస్సున ఓర్చుకొంటివి, కదా మారుతీ!

మ. ప్రకటింపన్ జగముల్ దహించు శిఖి నీ వాలాగ్రగుండయ్యు జా
నికి యాశీర్యచనంబునన్ బవన బాంధవ్యంబునన్ జేసి తా
వకవాలాంచితరోమమైనఁ గమలింపన్ శక్తుండుంగాక పొం
దికతోఁ జందనపంకశీతుం డగుచున్ దీపింపఁడే మారుతీ. 67

67. ప్రపంచముల నన్నింటిని కాల్యవేయగల అగ్నిదేవుడు, నీతోక చివరన వెలుగు చుండెను. సీతాదేవి ఆశీర్వాదబలము వలనను, అగ్నిదేవునికి సహాయము చేయు వాయుదేవుడు నీతండ్రి అగుటవలనను, చందనగంధపు పూతవలె చల్లగా నుండి, అగ్నిదేవుడు నీ తోక వెంట్రుకనైనను కాలిన గుర్తుగా చేయలేక ప్రకాశించు చుండెను కదా మారుతీ!

మ. తనువుం గొంచెముఁ జేసి రజ్జుమయ బంధంబుల్ వడిం ద్రుంచి మె
టనె కాలాభ్రము వైఖరిన్ బెరిగి తోడన్ వచ్చు దోషాటులన్
మునుముట్టం దునుమాడి నిర్జరులు సంతోషింప వాలాగ్నిచే
ఘనలంకానగరంబు సర్వ మవిశంకం గాల్పవే మారుతీ. 68

68. దేహము సూక్ష్మముచేసి త్రాళ్లతో కట్టిన ముడులు వదులై ఊడిపోవునట్లు చేసితివి. మెటనె ప్రళయకాలములో వృద్ధి పొందిన మేఘమువలె దేహము పెద్దదిగ చేసితివి. నీ మెట వచ్చు రాక్షసులను ముందుగా చంపితివి. దేవత లందరు సంతోషించునట్లు లంకానగరము నంతను నీతోకన ఉన్న మంటతో ఏమాత్ర మనుమానములేక కాలితివి కదా మారుతీ!

మ. జనకక్ష్మాపతిపుత్రి యున్ననగరాజంబున్, నయజ్ఞుండు స
జ్జనమాన్యుం డగు నవ్యిభీషణుని వేశ్యశ్రేష్ఠముం దక్క త
క్కిన లంకాపుర మెల్ల వాలకలితాగ్నిం గ్రాగి క్రుద్ధేశనే
త్రనటత్పావక దగ్ధలోకసమతం బ్రాపించెఁగా మారుతీ. 69

69. సీతాదేవి కాశ్రయ మిచ్చు శింశుపవృక్షము, నీతిమంతుడు మంచివారిచే గౌరవింపబడువాడైన విభీషణుని ఇల్లు తప్ప, తక్కిన లంకాపురమంతయు, నీ తోకమంటతో, కాల్చితివి. అప్పు డాలంకాపురము, పూర్వము కోపముతో శివుని మూడవకంట పుట్టి (అవలీలగా) నాట్యము చేయుచు వచ్చి, త్రిలోకములను దహించిన అగ్ని జ్వాలలతో సమానముగ, దహింపబడినది కదా మారుతీ!

మ. నిను బుధించుట నీదువాలమున వహ్నిం గొల్పుటల్ రాక్షసుల్
వినిపింపన్ విని సీత యేను పతికిం బ్రేమాస్పదీభూత నౌ
ట నిజం బేని కృపీటజన్మ! కడువేడ్కన్ మత్స్యయార్థంబు పా
వనికిన్ శీతుండవై వెలుంగు మనుచుం బ్రార్థింపదే మారుతీ. 70

70. ‘నిన్ను బుధించుట, నీతోకకు నిప్పుంటించుట’ రాక్షసులు సీతాదేవికి వినిపించిరి. అది వినిన సీతాదేవి “చల్లని పవిత్రమైన నీటపుట్టిన అగ్నిదేవా! నేను శ్రీరామచంద్రుని ప్రేమకు పాత్రురాలి నయితే. హనుమంతుని బాధింపక చల్లని సుఖస్పర్శనిచ్చి, నన్ను సంతోషపెట్టుము” అని ప్రార్థన చేసినది కదా మారుతీ!

మ. ఘనవాలాగ్ని శిఖాళిఁ గాల్చితిని లంకన్ సీత యేమయ్యెనో
యని శంకించి కృశాశుచేఁ గమల కాహ! నేండు వైదేహనం
దిని సేమంబున నున్న దంచు వినువీధి న్మోయు దేవోక్తులన్
విని మోదంబున భూమిపుత్రి మరలన్ వీక్షింపవే మారుతీ. 71

71. “నా తోక కంటించిన నిప్పుచేత లంకాపురము నంతటినీ కాల్చితిని. కాల్చినప్పుడు, సీత ఏమగు నని అలోచింపలేదు” అని నీవు బాధపడుచుండగా “అహ! ఎంత వింత! లంకంతా కాలినా సీతక్షేమం” అన్న దేవతల మాటలు ఆకాశవీధిన విని, సీతాదేవిని చూచితివి కదా మారుతీ!

మ. శరధిం దాటి దశాస్యుప్రో లమరు లెంచం జొచ్చి సర్వంసహ
వరజం గాంచి, యశోకకాననము విధ్వంసంబు గావించి కొం
దఱు దైతేయులఁ జంపి మెండి జలధిన్ లంఘించి శీఘ్రంబె యు
త్తరతీరస్థ నగంబుఁ జేరితివి గాదే బల్విడిన్ మారుతీ. 72

72. సముద్రమును దాటితివి. లంకను దేవతలు మెచ్చు విధముగా ప్రవేశించితివి. సీతాదేవిని చూచితివి. అశోకవనము పాడు చేసితివి. కొందరు రాక్షసులను చంపితివి. తిరిగి సముద్రమును దాటి, ఉత్తరతీరమున నున్న కొండను చేరితివి కదా మారుతీ!

మ. కనుగొంటిన్ రఘురామపత్ని నల లంకాపట్టణాభ్యంతరం
బున నంచుం దగఁ బోయివచ్చిన విధంబున్, సర్వకార్యంబులున్
వినయుం బొప్పఁగఁ దెల్పి యంగదునకున్ నీలాజపుత్రాది కీ
శనికాయంబుల కట్లాసంగవె మహాసమ్మాదమున్ మారుతీ. 73

73. 'కనుగొంటి సీతను లంకలో' అని అంగదాదులకు టూకీగా చెప్పితివి. తరువాత పోయి వచ్చిన విధము, చూచిన విషయములు, సర్వవివరములు వినయముతో తెలిపి అంగద, నీల, జాంబవదాదులకు మహాదానందము కలిగించితివి కదా మారుతీ!

మ. చిరకాలంబున నుండి మెంచిన మధుస్సేతుకాంతారముం
గర మర్థిన్ వడిఁ జొచ్చి విచ్చలవిడిన్ సంతుష్టియౌ నట్లుగా
వరుసన్ దేనెలు ద్రావ నిచ్చి ఫలముల్ భక్షింపఁగాఁ జేసి వా
నరులం దృప్తులఁ జేయవే సమధికానందంబుతో మారుతీ. 74

74. చాలకాలమునుండి తేనె చేర్చి పేర్చబడిన తేనెతెట్టు లనేకములు మధువనములో నుండినవి. అమధువనములోనికి నీతో వచ్చిన వానరు లందరను వెళ్ళనిచ్చి, వారికి కావలసిన పండ్లను తిన నిచ్చితివి. కావలసిన తేనె త్రాగ నిచ్చితివి. అట్లు వారినందరను ఆనందముతో తృప్తిపరచితివి కదా మారుతీ!

శా. ఆరామాధిపు పాదపద్మముల కుద్యద్భక్తితో మ్రొక్కి గ
న్నారన్ జూచితి భూమిపుత్రిని దశాస్యావాసమౌ లంకలో
సారోద్యానమునందు దైత్యయువతీ సందోహమధ్యంబునన్
వీరగ్రామణి! చిక్కియున్నదని తద్వృత్తాంత మాద్యంత మిం
పారం దెల్పి, ముదబ్ధిఁ దేల్పవె నృపాలాగ్రేసరున్ మారుతీ. 75

75. శ్రీరామచంద్రుని పాదపద్మములకు భక్తితో నమస్కరించి “చూచితి కండ్లార
సీతను, రావణవాసమౌ లంకలో అశోకవనమున రాక్షసస్త్రీల మధ్య సీత
చిక్కియున్నది” అని ముక్తసరిగ ముందు చెప్పితివి. తదుపరి వృత్తాంతము
నంతయు, మొదటినుండి చివరివరకు మధురముగా తెలిపి, శ్రీరాముని మనస్సు
సంతోషసముద్రతరంగముల మీద తేలియాడు నట్లు చేసితివి కదా మారుతీ!

మ. మహిపుత్రీకుశలంబు దెల్పి, మము సమ్యగ్గీతిపాథోధి వా
ర్లహరిన్ దేల్చితి. వింక నేను ప్రతికారం బేమి గావింతు? మ
త్సహానోదగ్రభుజాయుగాంచితపరిష్వంగంబు నీ కిచ్చెదన్
రహి మీఱ న్గొను మం చొసంగఁడె కృపన్ రాజేంద్రుఁడున్ మారుతీ. 76

76. “సీతాకుశలము తెలిపి, మమ్ము మహదానంద సాగరతరంగ తరగలపై తేలి
యాడ చేసితివి. దీనికి సరియగు ప్రత్యుపకారము నే నేమి చేయగలను?” అని
పలికి, తనది అని చెప్పగలిగిన లోక రాక్షాకరములు (లోకరాక్షణకు నివాసస్థా
నమైనవి) అశ్రితజన శ్రీకరములు (అశ్రయించిన జనులకు శోభనిచ్చునవి)
మునిజనవశీకరణములు (సాధుజనులకు లొంగునవి) రిపులోకభీకరములు
(శత్రులోకమునకు భయంకరమగునవి) అయిన పొడవైన రెండు చేతులు చాచి
మనసార గాఢముగ స్నేహార్ద్రత, కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ నిన్ను హత్తుకొనెను
కదా మారుతీ! (మనిషికి పంచభూతాత్మకమైన దేహమే తన అస్తి అని ధ్వని)

శా. ఆలంకాపురి గుప్తికర్మము. నిశాటాళిప్రలాపంబులున్
వాలాయంబు దశాస్యగర్వమును నర్వంబున్ నివేదించి కీ
శాళిం దొడ్కొని ఘోరజన్యమునకున్ యానంబు గావింపు; మిం
కాలస్యం బది యేల టంచు విభునిం బ్రార్థింపవే మారుతీ. 77

77. ఆలంకాపురి నిర్మాణరహస్యములు, రాక్షస ప్రలాపములు, రావణగర్వము,
సర్వము రామునకు నివేదించితివి. వానరసమూహముతో ఘోరయుద్ధమునకు
ప్రయాణము చేయమని త్వరచేసి ప్రార్థించినది నీవే కదా మారుతీ!

మ. మతిమంతుండు విభీషణుండు, రఘురామా, నన్ను రక్షింపు మం
చత్తిదైన్యంబున నేగుదెంచిన దదీయాకార వాగింగిత
తత శీలంబుల చేత వాని పరిశుద్ధత్వంబు బోధించి, స
మ్మతి నిప్పింపవె వాని క ట్లభయమున్ క్షానాధుచే మారుతీ. 78

78. బుద్ధిమంతుడైన విభీషణుడు “రఘురామా నన్ను రక్షింపుము” అని అతి దీనముగా శరణు వేడెను. అతనిరూపము, మాటల పొందిక, మనసులోపలి అభిప్రాయము, నడవడి చేత విభీషణుని పవిత్రత, నిర్మలత్వము శ్రీరామునకు నచ్చునట్లు చెప్పితివి. శ్రీరామునిచేత, విభీషణుని కభయము నిప్పించినది నీవే కదా మారుతీ!

మ. నలు ండాసేతువు గట్టు నప్పుడు కపుల్ నానా ప్రకారంబులన్
శిలలం జెట్టులు, దెచ్చి వైచు నెడ నిస్సీమప్రభావంబునన్
జలు మారం దగ నీవు రాఘవుండు మెచ్చం గొప్ప శైలంబులన్
బలు వొప్పుం గొని తెచ్చి, వైచి, జలధిం బుంధింపవే మారుతీ. 79

79. సముద్రుని మాట ప్రకారము నలుడు సముద్రమునకు సేతువు కట్టుచుండెను. అప్పుడు వానరులు, తమ శక్తి కొలది రకరకములైన రాళ్ళు కొండలు, చెట్లు తెచ్చి వేయుచుండిరి. నీవు నీ శక్తికి తగినట్లుగా పెద్దపెద్ద కొండలను పెకలించుకొని వచ్చి శ్రీరాముడు మెచ్చునట్లుగా సముద్రమునందు వేసితివి అట్లు అనేకములు వేసి సముద్రమును బుంధించితివి. కదా మారుతీ!

మ. కనకోర్వీధరరాజ మద్భుతగతిం గాలాభ్రముం దాల్చిన.
ట్లనుమానింపఁగ నీవు భూరివిపులోద్యత్పుష్పభాగంబునన్
దిననాథాన్యాయసోము' రాము నమితస్థేమున్ రహిం దాల్చి, గ్ర
న్ననఁ దత్సేతుపథంబునం జలనిధిం దాటింపవే మారుతీ. 80

80. నీ శరీరము బంగారుకొండ వంటిది. సూర్యవంశమున అహ్లాదకరమైన చంద్రు నివంటివాడు శ్రీరాముడు. అట్టిశ్రీరాముని శరీరము కాలమేఘమువంటి నీల శ్యామల వర్ణము- నీ వీవుమీద శ్రీరాముని ఎక్కించుకొని సేతువు మీద సముద్రమును దాటు నప్పుడు బంగారుకొండ (హనుమంతుని వర్ణము) కాలమే ఘమును (శ్రీరాముని వర్ణమును) ధరించినదా యను సందేహము కలుగు చుండెను. అట్టి సంశయ ముండునట్లు శ్రీరాముని సముద్రము దాటించితివి కదా మారుతీ!

మ. సురనాథుండు శతారధార నలుకన్ క్షోణీధ్రముం బోలె సు
గరభూమీస్థలి దూమ్రలోచన మహాకవ్యాదునిం బట్టి ని
ఘ్నరశైలప్రహతిన్ విభిన్నపుడుశీర్షం జేసి, దుర్దాంత భీ
కరభంగిన్ బడఁగూల్పవే, నృపతి వేడ్కం జూడఁగా మారుతీ. 81

81. పూర్వము ఇంద్రుడు వజ్రాయుధముతో రెక్కలు గలకొండల రెక్కలు నరికి, రెక్కలను, పర్వతమును వేరు చేసెను. అదేవిధముగా నీవు ధూమాక్షుడు అను రాక్షసుని తలపై పెద్దకొండ విసరివేసి, తలను, మొండెమును వేరు వేరు చేసితివి. అట్లు ధూమాక్షునితో యుద్ధము చేసిన నిన్ను చూచి, శ్రీరాముడు మెచ్చు కొనెను. కదా మారుతీ!
- మ. ఘనబాహుబలుఁ డయ్యకంపనుఁడు దైత్యానీక సంయుక్తుడై
యనికిం. డాసిన భూరిరౌద్రరసదీప్తాస్యుండవై ఘోరవృ
క్షనిపాతంబున వాని పెన్నురము వ్రక్కల్ చేసి వాతూల మొ
య్యన వృక్షంబును బోలె గూల్చువె సురల్ హర్షింపఁగా మారుతీ. 82
82. గొప్పబలవంతుడైన అకంపనుడు రాక్షససైన్యముతో యుద్ధమునకు వచ్చెను. రౌద్రరసమే అకారము దాల్చినదా యనునట్లు, ఎఱ్ఱని ముఖము కలవాడవై సుడిగాలి పెద్దచెట్టును వేళ్ళతోసహా పెకలించునట్లు, ఒక్క దెబ్బతో అకంపనుని రొమ్మును పగుల గొట్టి క్రింది పడవేసితివి. అదిచూచి దేవతలు సంతోషించిరి కదా మారుతీ!
- మ. వదనంబుం బ్రళయార్కబింబము క్రియన్ భాసిల్ల, లాంగూల మా
త్రిదశేంద్రాయుధ వైఖరిన్ మిగుల నుద్ధీపింప బంచాననో
ద్యదహీంద్రంబును బోని దక్షిణకరం బాసక్తితో నెత్తి, వా
రిదనాదంబున ధాత్రి గ్రక్కదలఁ బేరెంబెత్తుచున్ వచ్చి త
ద్ద దశాస్యుండు సగంబుఁ జావ నఱచేతన్ ప్రేయవే మారుతీ. 83
83. నీముఖము ప్రళయకాల సూర్యబింబము వలె ప్రకాశించుచుండెను. నీతోక వజ్రాయుధమువలె మెరయుచుండెను. ఐదుతలల నాగుపాము పడగెత్తి నట్లు కనబడుచున్న నీ కుడిచేతి ఐదువేళ్ళు ఎత్తితివి. భూమి కంపించునంత వేగముగ పరుగెత్తి వచ్చితివి. మేఘగర్జన వంటి గర్జనతో పదిముఖములు కలిగిన రావణుని, సగముప్రాణము పోవునట్లు అరచేతితో దెబ్బ వేసితివి కదా మారుతీ! (పది ముఖములు, ఐదుతలలపామువంటి వ్రేళ్ళు, అరచేతిని గమనించిన పదిలో సగము (అర) ఐదు)

మ. రణరంగమ్మున మూర్చ నొందిన సుమిత్రాపుత్రుని, ధీరునిన్
ఫణీనాథాంశజు, లంక కట్లు గొనిపోవం జూచు దుష్టాత్ము రా
వణునిం వ్రజనికాశముష్టిహతి నొవ్వం జేసి తూలించి, ల
క్ష్మణునిం దేర్చి యొసంగవే విభునకున్ సంతోషివై మారుతీ. 84

84. యుద్ధభూమియందు మూర్చపోయిన అదిశేషావతారుడైన లక్ష్మణుని, లంకకు
తీసుకొని పోవ రావణుడు ప్రయత్నించుచుండెను. అప్పుడు నీవు, వ్రజాయుధపు
దెబ్బకు మూర్చపోవునట్లు నీ పిడికిటిపోటుతో రావణుని మూర్చిల్ల చేసితివి.
లక్ష్మణుని శ్రీరాముని చెంత చేర్చి, మూర్చనుండి తేర్చి, శ్రీరామునకు అప్పగించి,
శ్రీరామునకు సంతోషము కలుగ చేసితివి కదా మారుతీ!

మ. హరిజిచ్చాపవిముక్త ఘోరతరబ్రహ్మాస్త్రప్రభావంబునన్
వరుసన్ మూర్చిలి చాపకట్టుగ రహిన్ సంగ్రామరంగమ్మునం
దరుదారం బడియున్నవానరుల నుద్యచ్ఛక్తి సంజీవిచే
కర మర్థిం బ్రతికించి మెప్పు గొనవే కాకుత్స్థుచే మారుతీ. 85

85. ఇంద్రజిత్తు ప్రయోగించిన మహాభయంకరమైన బ్రహ్మాస్త్ర మహిమతో, వాన
రులు యుద్ధభూమిలో చాపకట్టుగ వరుసన మూర్చపడి యుండిరి. వారిని
బ్రతికించుటకు, సంజీవ పర్వతమును తెచ్చి అందలి సంజీవిమూలికచే వానరుల
నందరను బ్రతికించి, శ్రీరామునిచే మెచ్చుకొనబడితివి కదా మారుతీ!

శా. దైత్యానీకపయోధి మధ్యమున మందానాద్రిభంగిన్ రయా
ద్ధత్యం బొప్పగ సంచరింపుచు బలౌదార్యం బెలర్చన్ బృహ
ద్వాత్యాచక్రము శుష్కపర్ణముల చందానన్ వడిం ద్రిప్పి, యా
దిత్యుల్ మెచ్చగ బట్టి గీ టడఁచవే దేవాంతకున్ మారుతీ. 86

86. మందర పర్వతమును కవ్వముగా చేసికొని, పూర్వము దేవతలు రాక్షసులు
పాలనముద్రమును చిలికిరి. మందర పర్వతము పోలిన నీవు, రాక్షససముద్ర
మధ్యమున వేగముగ తిరుగుచు, దేవాంతకు డనురాక్షసుని బలముతో పట్టి,
సుడితో లాగి తిరుగు గాలి, ఎండుటాకును పట్టిలాగిత్రిప్పినట్లు, త్రిప్పిచంపి
దేవతలచే మెప్పుబడసితివి కదా మారుతీ! (ఇందు దేవాంతకుని అకుగ
హనుమంతుడు కవ్వము వలె తిరిగి సుడిగాలిని పుట్టింపచేసి దేవాంతకుని
చంపునట్లు వర్ణనము)

శా. జంభారాతి నిజోరుపాణిగతభాస్వద్ధోరదంభోళిచే
గాంభీర్యంబున విశ్వరూపుశిరముల్¹ ఖండించి నట్టివు న
ర్వాంభోధుల్ గలగంగ నార్చుచు ఫణీంద్రాభాసి నంకించి. సం
రంభం బొప్ప వెసన్ త్రిశీర్షుశిరముల్ ఖండింపవే మారుతీ. 87

87. పూర్వము దేవేంద్రుడు తనబలమైన చేతితో వజ్రాయుధమును ధరించి,
తనగురువైన విశ్వరూపుని మూడు తలలను¹ ఖండించెను. అదేవిధముగా నీవు
సముద్రము లన్ని క్షోభించునట్లు అరచుచు, పామువలె కనుపించు త్రిశీర్షుడను
రాక్షసుని మూడు తలలను ఖండించితివి కదా మారుతీ!

శా. మాయాసీతను జంపి నిన్ను భ్రమియింపం జేసి దుర్వారదై
తేయప్రావృతుడై నికుంభిలకు నెంతేఁ గోర్కితో నేగి, య
చ్చో యాగం బొనరింపుచున్న యసురేశున్ మేఘనాథాఖ్యు దీ
క్షాయుక్తిన్ సమరోర్వి లక్ష్మణునిచేఁ జంపింపవే మారుతీ. 88

88. ఇంద్రజిత్తు మాయను ఆధారముగ చేసికొని, ఒక రాక్షసుని మాయాసీతగ కల్పన
చేసెను. దానిని తన రథమున నుంచుకొని, యుద్ధభూమిలో మాయాసీత తలను
ఖండించి నీకు నిజాసీతను చంపినట్లు భ్రమింపచేసెను. తరువాత నికుంభిల
అను ప్రదేశమున దీక్షతో యజ్ఞము చేయుచుండెను. నీవు లక్ష్మణుని నికుంభిలకు
తీసికొని వెళ్ళి, యజ్ఞభంగము చేసి ఇంద్రజిత్తును లక్ష్మణునిచే చంపించితివి
కదా మారుతీ!

శా. విద్యుద్వల్లికభంగి వాలము వియద్యీధిం బ్రకాశింప ను
ష్టద్యుత్యున్నతమండలంబు కరణీన్ వక్త్రంబు శోభిల్లగా
ప్రోద్యద్భాసుబలం బెలర్పఁగ నికుంభుం గుంభకర్ణాత్మజున్
సద్యోమృత్యువు నొందఁజేయవె మహాజన్యంబునన్ మారుతీ. 89

89. నీతోక మెఱుపుతీగవలె, అకాశములో ప్రకాశించుచుండెను. నీ ముఖము, ఎఱ్ఱని
వృత్తాకారముతో సూర్యునివలె ప్రజ్వరిల్లు చుండెను. అట్టి రూపముతో కూడిన
భుజబలముతో, కుంభకర్ణుని కుమారుడైన నికుంభుని, ఒక యేటునకు చచ్చు
నట్లు దెబ్బ వేసితివి కదా మారుతీ!

1. విశ్వరూపునికి మూడు తలలు. ఒకదానితో దేవతలవలె అమృతము త్రాగుట, రెండవదానితో రాక్షసులవలె
మద్యమును సేవించుట, మూడవదానితో మానవులవలె అన్నము తినుట అలవాటు. ఆ విశ్వరూపుని
తండ్రి త్వష్ట ప్రజాపతి (దేవత). తల్లి రచన (రాక్షసి). కాబట్టి రాక్షసులపూజలు అందుకొనుచు దేవతలకు
యిచ్చే యజ్ఞభాగములను రాక్షసులకు ఇచ్చేవాడు. ఇంద్రుడు విశ్వరూపుని ఏరికోరి గురువుగా తెచ్చుకొని
పై పద్ధతిని సహింసక విశ్వరూపుని మూడుతలలను వజ్రాయుధముతో నరికెను. ఇది పూర్వగాథ.

మ. ఘనశాండిల్యమునీంద్రుశాపమున నుగ్రగ్రాహియై దాన్యమా
లిని కాసారములోన నుండి జలముల్ నీ వర్షిగోలన్ వడిన్
నిను మ్రింగం జనుదేరఁగాఁ గడిమి వానిన్ వ్రేల్మిడిం జంపి గ్ర
క్కున దచ్చాపము దీర్చి పుచ్చవొకొ శక్రకుం గొల్వగా మారుతీ. 90

90. శాండిల్యమహాముని శాపమువలన, ధాన్యమాలిని అను పేరుగల అప్పరస
భయంకరమైన మొసలిగా మారెను. ఆ మొసలి ఉన్న సరస్సులో, నీవు దప్పిక
తీర్చుకొనుటకు దిగితివి. అచట మొసలి నిన్ను మ్రింగ రాగా, దానిని చంపి
శాపవిమోచనము చేసి ఇంద్రుని సేవించుటకు ధాన్యమాలినిని పంపితివి కదా
మారుతీ!

మ. చతురత్యంబున నీవు లక్ష్మణునికై సంజీవి దేఁ బోవుచో
దితిజాధీశ్వరు పంపునం బ్రబల దైతేయుండు మారీచదై
త్యతనూజాతుండు కాలనేమి ఘనమాయామానియై త్రోవఁ జిం
తితవిఘ్నం బొనరింప డాయుటయు వానిం ద్రుంపవే మారుతీ. 91

91. లక్ష్మణస్వామిని మూర్ఛనుండి తేర్చుటకు, సంజీవిమూలిక అనసరమయ్యెను.
దానిని తెచ్చుటకు నీవు పోవుచుంటివి. అది తెలిసిన రావణుడు, నిన్ను చంపుటకు
మహా మాయాబల సంపన్నుడైన మారీచకుమారుడు కాలనేమిని నియమించెను.
అతడు మాయాముని వేషముతో, నీకు విఘ్నము చేయ బూనెను. ఆకాలనేమిని
చంపితివి కదా మారుతీ!

మ. తొలుతం బల్కరు మందు లిమ్మనుచు నెంతో వేడి, యీకున్న కే
వలశక్తిన్ హరి మందరాచలము నుత్పాదించిన ట్లేవు క
ట్టలుకన్ వాలముఁ జుట్టి పాదముల నిట్టట్టాచి దిగ్రాజిఘా
ర్ణిల దివ్యోషధశైలముం బెఱుకవే క్రీడాగతిన్ మారుతీ. 92

92. సంజీవిమూలికను గుర్తించలేక, ఆ మూలికలను కలిగిన పర్వతమును నీవతి
భక్తితో మొదట ప్రార్థించితివి. అపర్వత మామూలిక నివ్వలేదు అప్పుడు నీవు
నీశక్తినే ఆశ్రయించితివి. పూర్వము విష్ణుమూర్తి కూర్మావతారమున మందర
పర్వతమును లేవనెత్తినట్లు, నీ తేకను సంజీవిపర్వతము చుట్టు చుట్టి పాదముల
నిటునటు ఊపి, పర్వతము గిరున అన్నిదిక్కుల, తిరుగునట్లు చేసి దివ్యోషధ
శైలము నవలీలగ పెకలించి తెచ్చితివి కదా మారుతీ!

- కా. గీర్వాణాద్రివిభాగమున్ శిరముపై గీల్కొల్ప దుర్దాంతదో
 ధర్మం బొప్పుగ వచ్చుచుండ గిరికిం గొప్పున్న పెక్కండు గం
 ధర్వుల్ బోవగ నీక నడ్డపడినన్ దర్పంబునన్ వారలన్
 దుర్వారోద్ధతి వాలజానిలమునం దూలినపవే మారుతి. 93
93. చేతధరించిన సంజీవివర్జితము, నీతలకు ముందుగా తలకంచే ఎత్తుగా ఉండు
 నట్లు ఆకాశమార్గమున తెచ్చుచుంటివి. కొండకు కావలి ఉన్న గంధర్వులు,
 నిన్ను పోనివ్వక చుట్టు ముట్టి అట్టహాసము చేసిరి. వారట్లు పోనియ్యక
 అడ్డుపడగా, నీతోకను ఇటు, అటు వేగముగ త్రిప్పి పుట్టిన గాలి చేత వారిని
 చెల్లాచెదురు చేసి చంపితివి కదా మారుతి!
- మ. గరిమన్ మాల్వపదాది రాక్షసు లనంభ్యాతంబుగా వచ్చి. యం
 బరవీధిం జలరాశిమధ్యమున దర్పం బేర్పడం దాకినన్
 గిరిరాజంబును కందుకంబు కరణిన్ గేలన్ రహిం దాల్చి ము
 ర్ఖరవీర్యంబున వారిం జంపి జముం గొల్వం బుంపవే మారుతి. 94
94. నీవు సంజీవివర్జితమును, బంతి నెత్తుకొను సంత అవలీలగా తెచ్చుచుంటివి.
 అప్పుడు మాల్వచంతుడు మొదలగు రాక్షసు లనేకులు, నముద్రమధ్యమున
 నెదిరించిరి. అప్పుడు నీవు, చేత వర్జితమును ధరించి కూడ ఆరాక్షసులను
 తిరుగులేని పరాక్రమముతో చంపి యమధర్మరాజును సేవించుటకు పంపితివి
 కదా మారుతి!
- మ. అవలీలన్ నిశిజాములోపల రయం బారంగ సంజీవికై
 లవరంబుం గొని తెచ్చి జన్యమునం బొలన్యోల్లనచ్చక్తే
 నవనిన్ మూర్ఛితుడైన లక్ష్మణున కీ వామందు లర్పించి, శూ
 రవరేణ్యుం బ్రతికించి మెప్పుం గొనవే రాజేంద్రుచే మారుతి. 95
95. రాత్రికాలము గడవక మునుపే శీఘ్రముగ వెళ్లి, శ్రేష్ఠమైన సంజీవివర్జితము
 నవలీలగా తెచ్చితివి. యుద్ధమున రావణాక్షిచే మూర్ఛపడియున్న లక్ష్మణునికి
 అమందు లర్పించితివి. దానితో మూర్ఛనుండి తేరుకొనిన లక్ష్మణుని, శ్రీరామునకు
 సమర్పించి శ్రీరామునిచే మెప్పు పొందితివి కదా మారుతి!

మ. అనఘా, యెంతని చెప్పవచ్చు భవదీయావార్యదోస్సత్త్వమున్
కనకోర్యధరసన్నిభౌషధగిరిన్ వాలంబునం జుట్టి గ్రం
దున లంకాపురినుండి సత్వరమునం దొల్లించిచోటం బడన్
వినువీధిన్ వడి ద్రిప్పివైవవె జగద్విశ్రాంతిగా మారుతీ. 96

96. పుణ్యాత్మా, నీ తిరుగులేని బలసామర్థ్యమును ఎంతని చెప్పవచ్చును? మేరు
పర్వతముతో సమానమైన సంజీవిపర్వతమును, తోకతో చుట్టి, త్రిప్పి లంకాపు
రినుండి, ముందున్న స్థలములో పడునట్లు ఆకాశమున విసరివేసితివి కదా
మారుతీ!

మ. అల మైరావణు డొక్క నాటినిశి నిద్రాసక్తులై యున్న భూ
ప లలామేంద్రుల మ్రుచ్చిలించియు వెనన్ పాతాళలంకాపురిన్
ఖలుఁ డై చొచ్చిన వాని మెంటఁ జని యాకష్టాత్మునిం ద్రుంచి శో
భిలుచున్ నీ వటు రామలక్ష్మణుల దేవే క్రమ్మఱన్ మారుతీ. 97

97. ఒకనాటి రాత్రి శ్రీరామలక్ష్మణులు నిద్రించుచుండగా మైరావణుడను రాక్షసుడు
వారిని దొంగిలించుకొనిపోయి, లంకాపురము క్రింద పాతాళమున నున్న
పాతాళలంకా పురిలో దాచెను. అప్పుడు నీవు, మైరావణుని మెంట వెళ్ళి, వానిని,
చంపి శ్రీరామలక్ష్మణులను తిరిగి తీసికొని వచ్చితివి కదా మారుతీ!

మ. ధశకంఠుం బరిమార్చి, యాత్మజయముం ధాత్రీజకుం జెప్పి, త
త్కుశలం బారసి రమ్మటంచు వెస గాకుత్సుండు పంపం బురం
బు శశిప్రక్రియఁ జొచ్చి, రావణువధంబుం దెల్చి, సీతాసతిన్
విశదానందరసాబ్ధిఁ దేల్చినది నీవే కావోకో మారుతీ. 98

98. రావణుని చంపి, శ్రీరాముడు తన జయమును సీతీదేవికి చెప్పి, సీతాదేవి
క్షేమమును తెలిసికొని రమ్మని నిన్ను పంపెను. మబ్బులు పోయి పాలవర్షపు
వంటి వెన్నెల కాంతితో ప్రకాశించు శరత్కాలపు చంద్రునివలె, సంతోషముగా
నీవు లంకాపురములోనికి వెళ్ళితివి. సీతాదేవికి రావణువధను తెలిపి, ఆమెను
ఆనందరససముద్రములో తేలియాడ చేసినది నీవేకదా మారుతీ!

శా. ధీరోదాత్తుఁడు రాముఁడంప నటు నందిగ్రామముం జేరి, నీ
వారూఢిన్ భరతున్ మహాత్ము యని, రామాధీశ్వరుం డర్థి నీ
తారామావరజాన్వితంబుగ భరద్వాజాశ్రమం బర్మిలి
జేరెన్ తేపట వచ్చు నంచు నమృతస్సీతోక్తులం తెల్చి యా
ధీరున్ హర్షపయోధి వీచికలపై దేలింపవే మారుతి. 99

99. వీరశృంగరనాయకుడైన శ్రీరాముడు తను తిరిగి వచ్చుచున్న వార్తను, భరతునికి
చెప్పమని నందిగ్రామమునకు నిన్ను పంపెను. నీవు నందిగ్రామము వెళ్ళి,
భరతుని చూచితివి. “సీతారామలక్ష్మణులు భరద్వాజాశ్రమము తిరుగుప్రయాణ
మున చేరినారు. వారిని సేవించి, రేపు ఇచ్చటికి వచ్చెదరు.” అని అమృతము
మంటి తియ్యని మాటలు చెప్పి, భరతుని సంతోషసాగరతరంగముల మీద
తేలియాడ చేసినది నీవేకదా మారుతి!

మ. సరసాగ్రేసరుఁ డైన రామవిభుఁ డంచద్రత్నసౌవర్ణపు
పురథం బెక్కి సుమిత్రపట్టి వెనుకన్ ఛత్రంబుఁ బట్టన్ మహా
భిరతిన్ లక్ష్మణు డవ్వీభీషణు డొగిన్ వింజామరల్ వీవ సుం
దరసాకేతపథంబుఁ బట్టి చనుచోఁ దత్పాదుకల్ మౌళిపైఁ
బరమప్రీతి ధరించి మ్రోలఁ జనవే వర్ణింపుచున్ మారుతి. 100

100. రత్నములు చెక్కిన బంగారుపూల రథములో సీతారాములు కూర్చుని, వారివె
నుక శత్రుఘ్నుడు తెల్లగొడుగు పట్టుకొని, లక్ష్మణ విభీషణులు మహాసంతోష
ముతో ఇరువైపుల వింజామరలు వీచుచుండిరి. అట్లు రథము
మహాసుందరముగా నలంకరించిన, సాకేతపుర రాజవీధిలో వచ్చుచుండెను.
అరథము ముందు శ్రీరామపాదుకలు నీతలపై పెట్టుకొని, రామమహిమను
పరమప్రీతితో వర్ణించుచు వచ్చుచుంటివి కదా మారుతి!

మ. ప్రమదం బొప్పఁగ రాముఁడున్. భవదభిప్రాయంబు నూహించి, నీ
సముదంచత్పదభక్తికిన్ విమల ప్రజ్ఞాయుక్తికిన్ మెచ్చి, సు
యములైనన్ బడయంగ రాని మహనీయాధ్యాత్మవిద్యోపదే
శముఁగావింపఁడె నీకు మేదినినుతాసంయుక్తుడై మారుతి. 101

101. దాసునిగా నీవు ప్రదర్శించిన అనన్యభక్తికి, నీ నిర్మల ప్రజ్ఞకు, శ్రీరామచంద్రుడు మెచ్చెను. సర్వప్రాణిహితమే కోరు మహాబుధులెంతో ఘోరతపస్సు చేసికూడ పొందలేనిది, మహత్తరమైన పరబ్రహ్మతత్వము. అది సాధించుట నీ తపస్సు. దానిని గ్రహించిన శ్రీరాముడు అది నీకు సీతాసమేతముగా ఉపదేశించెను కదా మారుతీ!

మ. భవదీయోరుతపఃప్రభావమును శశ్వత్సాధుభావంబు, యోగ్యవివేకంబును శాస్త్రపాండిత్యము నిష్కామత్వమున్ సంతతార్జవమున్ జూచి రఘుప్రవీరుండు భవిష్యద్భూహ్మవౌదంచు నీకు వరం బర్హి నొసంగడే బృహదనుక్రొశంబునన్ మారుతీ. 102

102. నీ తీవ్రతపస్సు, సత్యవర్తనము, బుద్ధితో సరిగా విచారించుశక్తి, సర్వశాస్త్రముల పాండిత్యము, కోరికలు లేకుండుట, చక్కని నడవడి చూచి శ్రీరామచంద్రుడు రాబోవుకాలమునకు బ్రహ్మ కాగలవని వరమిచ్చెను కదా మారుతీ!

మ. మునిశాపంబున నీప్రభావమహిమంబున్, శక్తియున్ నీ వెఱుంగని బీజంబున శైలసుప్తవిలసత్కంఠీరవేంద్రంబు లాగున నట్లుంటివి గాక నిక్కము మదిన్ గోపించినన్ సర్వలోకనికాయంబుల నొక్క పెట్ట నుఱుముం గావింపవే మారుతీ. 103

103. ముని శాపమువలన నీమహిమ, నీప్రభావము నీశక్తి నీకు తెలియని కారణమున, కొండలో నిద్రించు సింహమువలె నున్నావు. నీవు నిజముగ కోపించినచో, లోకముల నన్నింటిని ఒక్కదెబ్బతో భస్మము చేయు శక్తి కలవాడవు కదా మారుతీ!

మ. హరివంశోత్తమ! నీవు చేసిన విచిత్రాచింత్యకార్యంబు లాహరి యైనన్, హరుడైన, పంకజభవుడైనన్, దిగీశుల్, పురందరుడైనన్, నిఖిలాహిలోకపత్నులైనం జేయంగా లేరు నీ సరివా రెవ్వరు లేరు ముజ్జగములం జర్పింపగా మారుతీ. 104

104. వానరమంశములో గొప్పవాడా! బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరుడు, దిక్పాలకులు, ఇంద్రుడు, నాగరాజు చేయలేని ఊహకందని అశ్చర్యకరమైన కార్యములు నీవుచేసితివి. నీతో సరితూగువారు ముజ్జగములలో ఎవ్వరును లేరు మారుతీ!

మ. ధృతియున్, నీతియు, సాహసంబు, స్మృతియున్, తేజంబు సర్వశుతి
స్మృతిపారీణతయున్, యశంబు, విజయోన్మేషంబు శాస్త్రజ్ఞతా
చతురత్వంబు, శమక్తమాదిగుణముల్, సాధుత్వమున్, శౌర్యమున్
వితతప్రజ్ఞ, జితేంద్రియత్యము రహిన్ నీకే తగున్ మారుతి. 105

105. ధైర్యము, నీతి, సాహసము, జ్ఞాపకశక్తి, తేజస్సు, అన్నివేద, శాస్త్రములయందు
పాండిత్యము, కీర్తి, విజయవికాసశక్తి, శాస్త్రచమత్కారశక్తి, శాంతి, ఓర్పు మొద
లైన గుణములు, మంచితనము, పరాక్రమము, వివిధ సమయములకు తగిన
విషయములు గుర్తుతెచ్చుకొను సమయస్ఫూర్తి, ఇంద్రియనిగ్రహము లోకములో
నీకే కలవు మారుతీ!

శా. నీమాహత్వము, నీరయోపచయమున్, నీసత్త్వసామగ్రియున్
సామాన్యంబె యొకింత వాయువునకున్, నాగారికిన్, కల్గితే
నేమోకాని తలంప ముజ్జగములం దెవ్వారికిం గల్గదో

హైమాద్రిప్రతిమోన్నతీ! గురుమతీ! అర్కద్యుతీ! మారుతి. 106

106. హిమాలయపర్వతమువలె గొప్పతనము కలవాడా! గొప్పబుద్ధిగలవాడా! సూర్యతే
జస్సుకలవాడా! స్వాతీనక్షత్రం వలె ప్రకాశించువాడా! నీ మహిమ, నీవేగవృద్ధి,
నీ బలపరాక్రమములు సామాన్యమా? సామాన్యమైనవికావు. అసాధారణమైనవి.
నీశక్తిలో కొంత వాయుదేవునకు, గరుత్మాంతునకు కలిగితే గలిగియుండవచ్చును.
మూడులోకములలో మరెవ్వరికి లేదని తలంపవచ్చును.

మ. ఉదయాస్తాదులమీద పాదయుగళం బొప్పారగా నుంచి, మే
ను దివం బంతయు నిండఁ బెంచి, యలభానుం డర్మిలిం జెప్పఁగా
జదువులోనేర్చుతఱిన్ భవత్తనువిలాసం బంతయుం జూచి న
ర్యదివౌకుల్ వెఱితోఁ ద్రివిక్రమునిగా భావింపరే. మారుతి. 107

107. ఒకపాదము తూర్పుకొండమీద, రెండవపాదము పడమటి కొండమీద చక్కగా
నిలిపి, నీశరీరము నంత పెద్దగా చేసి ఆకాశము నిండునంతగా పెంచి,
సూర్యభగవానుని వద్ద వేదములు నేర్చుకొను సమయమున నీ శరీరవిలాసము
చూచిన దేవతలు నిన్ను త్రివిక్రముడా! అని తలంచిరికదా మారుతీ!

- మ. అమరాద్రిప్రతిమానవిగ్రహము, బాలార్కప్రతీకాశవ
క్రము శోభిల్లంగఁ బారిజాతతరుమూలం బుందు గూర్చుండి, యు
త్తమభక్తిన్ రఘురామమూర్తిని మదిన్ ధ్యానింపుచున్ దత్తువి
త్రమహామంత్ర మొగిన్ జపించు నిను నే బ్రార్థించెదన్ మారుతి. 108
108. నీ శరీరము మేరుపర్వతముతో సమానమైన బుగారువిగ్రహము. నీ ముఖము
ఉదయించుచున్న సూర్యుని తేజస్సు వలె ఎఱ్ఱగ నున్నది. అట్టి శోభకలిగిన
నీవు, మంచివాసన కలిగిన పారిజాత చెట్టు మొదలున కూర్చొని ఉత్తమ భక్తితో
రామరూపమును మనస్సులో ధ్యానింపుచు రామమంత్రమును జపించుచున్నావు.
అట్టి నిన్ను నేను ప్రార్థించెదను మారుతీ!
- శా. నీకళ్యాణగుణంబులున్, మహిమయున్, నీరేజగర్భుండు, తా
రాకాంతుండును, భోగివల్లభుండు, గీర్వాణప్రభుండున్, భవా
నీకాంతుండు గణింపజాల రనినన్ నేనెంతవాడన్ రహిన్
నాకుం దోచినభంగి నెన్నితఁ గృపన్ మన్నింపవే మారుతి. 109
109. నీమంగళగుణములు మహిమ, సరితూచి లెక్కించుటకు బ్రహ్మదేవుడు, బృహ
స్పతి, ఆదిశేషుడు, దేవేంద్రుడు, పరమశివుడు చాలరు. ఇంక నే నెంత వాడను?
నాకు తోచినట్లు చెప్పితిని. దయతో మన్నించు మారుతీ!
- శా. ఆరామాధిపు నొద్ద వానరు లనేకాక్షౌహిణుల్ లేరె? యె
వ్వారెనన్ బహులక్షయోజనము లవ్వారాశి లంఘించి, సొం
పారన్ యామములోన నొషధినగం బాసక్తి తేజాలిరే?
ఔరా! నీకది జెల్లెఁగాక! కపివంశాగ్రేసరా! మారుతి. 110
110. శ్రీరామచంద్రునితో సహకరించి యుద్ధముచేయుసేనలో అనేక అక్షౌహిణులకొద్దీ
వానరులున్నారు కదా. అందులో ఏఒక్కడైనా అన్ని ఆమడల సముద్రాన్ని దాటి
సంజీవిపర్వతమును ఒక రాత్రిలో తేగలిగిరా? ఎవ్వరికి చేతకాని పని నీ
కొక్కనికే చెల్లినది. అది అశ్చర్యంకదా స్వామీ!
- శా. నీనామంబు పఠించినన్ నిను మదిం జింతించినన్ నీకథా
గానం బుద్ధతి సల్పినం గరము వేడ్కన్ నిన్నుఁ బూజించినన్
నానావ్యాధు లడంగు, వేలుపుల సన్మానంబు సంధిల్లు, వి
ద్యానైపుణ్యము గల్గు, చేకుఱును దీర్ఘాయుష్యమున్ మారుతి. 111

111. నీపేరు తలచినా, నిన్ను మనసులో ధ్యానించినా, నీకథలు పాటలు కట్టిపాడినా, నిన్ను భక్తితో పూజించినా ఎక్కడెక్కడి వ్యాధులు నయమైపోతాయి. దేవతలు కోరికలు తీర్చిసంతోషిస్తారు. చదువుసంధ్యలు బాగావస్తాయి. దీర్ఘాయస్సుకలిగి నీభక్తులు జీవిస్తారు. నీలో అంత మహిమ ఉంది స్వామి.

శా. నీపేరెంచిన శత్రువర్గము వెసన్ నిర్మూలమైపోవు సు
తాపంబుల్ దొలఁగున్, సమస్తదురితాంతం బొను, కూశ్మాండ మా
రీ, పైశాచిక, యక్ష, రాక్షస గ్రహ, ప్రేతోగ్రభూతాదినా
నాపీడల్ నశియించు, భద్ర మొదవున్ సత్యంబుగా మారుతీ. 112.

112. నీపేరు నిశ్చలభక్తితో జపించిన శత్రువుల వైరభావము నిర్మూలమైపోవును, కష్టములన్నితొలగును, పాపములన్నిపోవును. కూశ్మాండ, మారీ, పైశాచిక, యక్ష, రాక్షస, దుష్టగ్రహముల ప్రేతల పీడలు తొలగిపోవును. రాబోవు కాలమున మంచి కలుగును మారుతీ!

మ. విమలంబై, వినఁజిత్రమై, వితతమై, విద్యోతమై, వేద్యమై,
యమృతంబై, యఘహారమై, యమితమై, యానందమై యాద్యమై
సుమనస్సమ్మతమై, సుధీవినుమై, సుజ్ఞానమై, సూచ్యమై,
సముదంచద్గతి నొప్పు నీమహిమ కీశగ్రామణీ, మారుతీ. 11

113. నీమహిమ దోషరహితము, వినుటకు చిత్రము, అనేకవిషయపరిచయము ప్రతి విషయప్రకాశనేర్చుకలది, అందరి మేలుకు తెలియదగినది, ఎప్పుడు నాశనము లేక ప్రకాశించునది, పాపమును పోగొట్టునది, అంతులేనిది, ఆనందమైనది, మొట్టమొదట తెలిసికొనదగినది, మంచివారి కిష్టమైనది, పండితులచే స్తుతింపబడునది, మంచిజ్ఞానమునిచ్చునది, ప్రవర్తనకు సూచించునది, ఊహింపరాని ఫలము నిచ్చునదిగా ప్రకాశించుచున్నది మారుతీ!

శా. ఆసుగ్రీవుఁడు కీశరాజ్యపదవిం బ్రాపించుటల్ రాముఁడు
ల్లాసం బొప్పుఁగ నవ్వీభీషణునకున్ లంకాపురం బిచ్చుటల్
వాసిం గాంచి తరించుటల్ దశముఖున్ భంజించుటల్, మూర్ఛితుం
డొసొమిత్రినిఁ దేర్చుటల్, మరల సీతావాప్తియున్ సర్వమున్
నీసాహాయ్యము చేతనే కద? లనన్మేధానిధీ, మారుతీ. 114

114. అనుగ్రీవుడు కీష్కింధారాజ్యము పొందుట, శ్రీరాముడు విభీషణునకు లంక నిచ్చుట, కీర్తి పొందుట, రావణుని చంపుట, మూర్ఖపోయిన లక్ష్మణుని, తేర్పుట మరల సీతను పొందుట అన్నీ నీ సహాయము వలన జరిగినవే కదా మారుతీ!

మ. పదదోషంబులు సంధిదోషము, యతిప్రాసాదిదోషంబులున్
ప్రథితవ్యర్థ్యసమాసదోషము రసార్థప్రక్రియాదోషముల్
పదపద్యంబులం గల్గియున్న ననుకంపన్ వాని నన్నింటి నీ
మది సైరించి, గుణంబుగాఁ గొని ననుం బాలింపవే మారుతీ. 115

115. నా నోటినుండి వచ్చిన ఈ పద్యములలో ఎదైన తప్పు పదములు పడుటకాని. పదములు కలుపు దోషము కాని, యతి, ప్రాస మొదలగు దోషములుకాని. వాటి నుపయోగించు నపుడు వాటిస్థానములు నిర్ణీతములు కనుక కొన్ని సమాసములను నింపు వ్యర్థపదముల దోషముకాని, రసము, అర్థమునకు సరియైన పదము లుపయోగించు నపుడు పదములలోని ఒకటి రెండక్షరములు తగ్గించి వాడునపుడు వచ్చు దోషముకాని, పదములలోకాని పద్యములలో కాని యున్నచో వాటిని దయతో దిద్దుకొని సరిగా ప్రయోగించినవే అనుకొని నన్ను కాపాడుము మారుతీ!

మ. చతురత్వంబున గోపినాథకులవిస్తారుండు శ్రీపద్మనా
భతనూజుండగు మేంకటాఖ్యకవి విద్యత్సమ్మతంబైన యీ
శతకంబున్ రచియించి, నీకు సముదంచద్భక్తి నర్పించె, స
మృతితో దీనిఁ బరిగ్రహించి, కరుణం బాలింపవే మారుతీ. 116

116. గోపినాథ మంశవృక్షమునకు చెందిన వాడను. శ్రీపద్మనాభశాస్త్రికుమారుడను. మేంకటకవి (మెంకయ్యశాస్త్రి వ్యవహారనామము) అను పేరుగల నేను పండితులకు అంగీకారముమైన ఈ శతకమును గాఢభక్తితో రచించి నీకే సమర్పించుకొను చున్నాను. దీనిని ప్రీతితో అందుకొని దయతో కాపాడు మారుతీ!

శ్రీశ్రీమదాంజనేయోజయతి

శ్రీ సీతా లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేత

శ్రీరామచంద్రార్చనమస్తు

హరి. ఓం నమశ్శివాయ

894/8131
ven

See no. 22697-40